

Akinafarir Hibrun Gumamaziba bagha Zuim

Akar Faragha Zuim

Judabar marazi faragha uan naviba iragha Kraisin gin zui, egha datirighin uan nighnizir gavgavim ataghraghasava ami. Kamaghin, akinafarir kam gumazir mam me bagha an osiri. E fozir pu, tinaram an osiri, akinafarimin aven gumazim uan ziam diborozir puvati. Marazi ghaze, Pol, o Barnabas, or Apolos men tav ti an osiri. Gumazir maba me dikabira egha osimtiziba me ganidi. Akinafarir kam men nighnizir gavgaviba gavgavim dar aningasa, kamaghin amizi a ingangarir ekiar God Krai Iesus gamizim me mikimasa. Kraistra guizbangin Godin arazim en akakasi.

Ezi Akinafarir kam bizir ekiar pumuming ko mikezim migei. 1. Iesus a guizbangira Godin Otarim. Dughiar Iesus nguazimin itim, an osimtizir aviriba ko mizaziba inis. Ezi arazir kamın God Iesus gamizi a gumamazibar akurvaghamin faragha zuir gumazim (2:10). Egha Iesus akam inigha izir gumazir fomira itiba ko enselba ko Moses gafira. 2. God uabi Iesus amisevezi a ofa gamir gumazimin iki mamaghira ikam, egh a Judan Godin ofa gamir gumazibagh afira. 3. Iesus a Godin Nguibamin ofa gamir gumazir dapanir ekiamin iti, egha gumazir nighnizir gavgavir an itiba, a ua me iniam. Moses Osirizir Araziba dar gun migei, da pura Iesus amizir ingangarir ekiar kamın

nedaziba. Akınafarir kam gumazamizibar nighnizir gavgavim, gavgavim dar aningasa. Kamaghın amizi, an Israelin gumazamizir fomira itibar nighnizir bar gavgavimın akaba iti (sapta 11). A ghaze, marki, osımtızir manam me bato, me uan nighnizir gavgavim suiraghvıra iki mangıva ovengegh. Me Iesusın gan egh an arazibar gın mangi, egh me osımtıziba ko mızazir me isiba batogh.

Jesus, a enselbagh afira

(Sapta 1-2)

God e mikimasa uan akam isa uan Otarim ganıngi

¹ Fomira God dughiar avırıba ko tuavir avırıbar uan akam isa an akam inıgha izir gumazıbagh anıngizi, me en inazir afeziabav keme. ² Ezi datırıghın dughiar kam, kar dughiar abuananaba, God e mikimasa uan akam isa uan Otarim ganıngi. God bizıba bar da iniasava Otarir kam a misefe. Otarir kamın agharımın, God fomira overiam ko nguazımın ingari. ³ Ezi Otarir kamra Godın angazangarım en akagha ghaze, God a bar dera. Egha uaghan a Godın mırara gari. An akam bar gavgafi, egha akar kamra a bar bizıbagh amıma, da gavgavıghavıra iti. Egha an arazir kuraba gın amadir ingangarım a gıvagha, egha gumazamizıbagh amıma me zuegha iti. Egha a gın Godın Nguıbamın ghuavanaboghava Pın Tir Atrıvir Ekıamın agharir guvımın boroghın apera.

1:2: Sng 2:8, Jo 1:3, Ef 1:10
1:20, Hı 8:1, MAA 4:11

1:3: Ap 2:33-34, 2 Ko 4:4, Kl 1:15-17,

Godin Otarim enselbagh afira

⁴ Afeziam ziam uan Otarim ganingi. Ezi ziar kam a bar dera, egha enselbar ziam gafira. Ezi kamaghin an Otarim gamizima a enselbar ekiamin oto, ezi me an apengan iti. ⁵ Egha God dughiatam uan enselin tam kamaghin a mikemezir puvati, “Ni nan Otarim, ezi datirighin ki nin Afeziam.” O a enselin tamin mikemezir puvati, “Ki an Afeziam, ezi a nan Otarim.” Bar puvati. ⁶ Egha dughiar God ua uan Otarrir ivariam nguazir kamın anemangasa egha uaghan ghaze,

“Godin enselba bar an apengan ikiva egh an ziam fam.”

⁷ Egha God kamaghin enselbav keme, “A uan enselbagh amima da aminimin min otifi, egha uan ingangarir gumazibagh amima me avir mizariabar min otifi.”

⁸ Egha Otarim bagha kamaghin migei,

“God, ni Atrivimin iki mamaghira iki!

Ni uan gumazamizibagh ativagha egha arazir aghuibar me gami.

⁹ Ni arazir aghuibagh ifonge, egha arazir kuraba bar dar aghua.

Ezi bizir kam bagha, nin God uabi, borem ni gingegha ni amisefe,
mati gumazir ziar ekiam itim.

1:4: Ef 1:21, Fl 2:9-10
89:26-27, Ap 13:33, Hi 5:5

1:5: 2 Sml 7:14, 1 Sto 17:13, Sng 2:7,
1:6: Lo 32:43, Sng 97:7, Ro 8:29, Kl
1:7: Sng 104:4 **1:9:** Ais 61:1, Ap 4:27,
10:38

Ezi ni ko Godin Nguibamin itir darasi, nin ziar ekiam men ziaba bar dagh afira.
 Ezi bizir kam ni gamima ni bar akonge.
 Kamaghin nin bar akongezir arazim men bar akongezir arazim gafira.”

10 Egha God uan Otarim kamaghin a migei,

“Ekiam, ni fomira nguazir kam in ingari.
 Egha ni uabi uan dafaribar overiam ko bizir pin itibar ingari.

11 Bizir kaba bar givagham, eghti ni ikivira ikiam.
 Overiam ko nguazim, aning bar kuvigham, mati inim ghurigha bar biaghire.

12 Ni aning righam, mati gumazim atuim riki.
 Ni aning damighti aning igharagh otogham, mati gumazim korotiar ghuriba suagharisi.
 Ezi ni, kamaghira iti, ni igharagha garir puvati.
 Nin dughiam givaghan kogham.”

13 Fomira God kamaghin uan Otarimra kamaghin a mikeme, “Ni nan agharir guvimin daperagh, eghti ki nin apaniba isi nin apengan dar atika.” Egha God dughiatamin akar katam enselin tam mikemezir puvati. Bar puvati.

14 Ezi guizbangira enselba me duaba, egha me Godin ingangarim gami. Ezi God gumazir a ua iniamibar akurvaghasa me amadima, me arui.

1:11: Ais 34:4, Mt 24:35, 2 Pi 3:7, 3:10 **1:13:** Sng 110:1, Mt 22:44, Mk 12:36, Lu 20:42 **1:14:** Sng 34:7, 91:11, Mt 18:10, Ap 12:7, Ro 8:17, Je 2:5, 1 Pi 3:7

2

God en akurazir arazim, a bizir bar ekiam

¹ Godin Otarim ziar ekiam isi, kamaghin amizi, akar e oraghizir kamnagh, e bar mighiviram an suiragham. E ireghan koghsi, e akar kam deraghvira an suiragh gavgavigh ikiam. ² Fomira God en inazir afeziaba mikimasa, uan akam isa enselbagh aningi, egha kamaghira tuavir kamın a kamaghin men aka, akar kam a guizbangira. Ezi gumazitam akar kamın gın zuir puvatigha a batogha, egha a ivezir kuram ini. Egha an ivezir kuram, an arazir kurar an amizibar mirara a inis.* ³ Ezi datirighin, God en akurazir arazim, a bizir bar ekiam. Egh e akirim ragh Godin akurvazir arazim gasaraghiva, e manmaghin arazir kuramın ivezim gitagham. E bar puvatigham. Ekiam uabi faragha en akurvaghasa mikeme, ezi gumaziba an akam baraki. Ezi me kamaghin migia en aka, akar kamnagh a guizbangira. ⁴ Dughiar kamın, God mirakelin igharagha gariba ko digavir kuram gamir arazibagh amua uan ifongiamın gın ghua Godin Duamın bizir aghuiba tuiragha gumamaziba ganıdi. Ezi arazir kamın a kamaghin en aka, an Otaramın akar kam a bar guizbangira ghu.

Iesus, a uabi en akurvaghamin gumazim

2:2: Sng 68:17 * **2:2:** (2:2) Me akar dikirizir gavgavir God Moses ganingizim migei. Ni Uam E Ini (Kisim Bek) 19-20in gan. Uam E Iniamin Akinafarimın akam, enselin migirigiaba puvati, ezi Judaba kamaghin nighnizir gavgavim iti, God akar gavgavir dikirizim enselbar dafarimın God ganingi. Ia Aposel 7:38 ko 7:53, ko Galesia 3:19in gan. **2:3:** Mt 4:17, Mk 1:14, Lu 1:2, Hi 10:28-29, 12:25 **2:4:** Mk 16:20, Ap 2:22, 14:3, 1 Ko 2:4, 12:4, 12:7, 12:11, Ef 1:5, 1:9

⁵ E nguazir igiar God gîn damutî izamim ginighnigh, egh fo, God nguazir igiar kam gativasa, enselbav kemezir puvati. Bar puvati.
⁶ Ezi Godin Akinafarimîn aven akar mam kamaghîn iti,

“O God! E gumamaziziba e tiziba, ezi ni e ginighnisi?

E pura biziba.

Ezi manmagh sua ni bar deraghavira en gari?

⁷ Ni en ingarizi, dughiar otevimra e enselbar apengan iti;

ezi ni e fegha egha ziar ekiam e ganingi.

⁸ Egha ni gavgavim e ganingizi,

kamaghîn bizir ni ingariziba bar en apengan ikitima

e bar dagh ativagham.”

Godin akar kamnagh ghaze, God gumamaziziba gamizi, biziba bar men apengan ikitî me dagh ativagham. Akar kamîn mingarim a kamakin, God bizir a ingariziba bar da isa en apengan dariki. Ezi e fo, datirighîn e garima, biziba bar en apengan itir puvati.† ⁹ Ezi e Iesus gifo, a ziar

2:5: Hi 6:5, 2 Pi 3:13 **2:6:** Jop 7:17, Sng 144:3 **2:8:** Mt 28:18, 1 Ko 15:25-27, Ef 1:22 † **2:8:** (2:8) Akar Ighiabar Akinafarimîn aven itim, a gumamaziziba bar me migei. Ezi gumazir Hibrun Akinafarimîn Osirizim, a Iesus ginighnigha ghaze, a gumazimîn mîn otogha egha gumamaziziba bar men danganim ini. Ezi kamaghîn Ighiabar Akinafarimîn, a bizir guizîn Iesus batozibav gei.

2:9: Jo 3:16, Ro 5:18, Fl 2:7-9, 1 Ti 2:6, 1 Jo 2:2, MAA 5:9

ekiam ini. God kamagh sua, a bar en apanguvighti, tuavir kamın İesus gumazamiziba bagh aremegham. Egha kamaghın bar dughiar otevimın an enselbar apengan ike. Egha mızazir dafam inigha areme, ezi bizir kam bagha God ziar ekiam a ganiga a ghufe. ¹⁰ E fo, God a biziba bar dar mıngarım, egha a biziba bar dar ingari. Egha kamaghın ifonge, İesus uan borir avırıba me inigh egh men aku Godın Nguıbamın mangam, eghti me İesus ko ziar ekiam iniam. God kamaghın ifonge, İesus gumazamizıbar akurvaghamin ingangarım damuam, kamaghın amizi a İesus ataghizıma a mızazım isi. Ezi mızazır kam İesus gamıma a gumazamizıbar akurvaghamin gumazır bar faragha zuımın otogha, egha tuavım men aka. Arazır God a gamır kam, a bar dera.

¹¹ E fo, gumazır kam İesus, a gumazamizıba gamizi me Godın gumazamizıba mın ikia egha me bar zue. A me ko afeziar vamıra iti. Kamaghın amizi a kamaghın an aghumsızır puvatıgha me dibora ghaze, “Nan aveghbuaba ko buaramizıba.”

¹² Egha a kamaghın God mıgei,

“Kı nın ziamın gun uan adaraziv kemegham.

Eghti me uari akuvti

kı ighıabar amu nın ziam men tongın a fam.”

¹³ Egha a ua ghaze, “Kı nı baghıvıra iki orarkıtıma God damuasa amir bizıba mıkezezi moghın

2:10: Lu 24:46, Jo 20:17, Ap 3:15, Ro 8:29, 11:36, Hi 5:9, 10:10

2:11: Mt 25:40, Mk 3:35, Jo 20:17, Ap 17:26,, Ro 8:29, Hi 10:10

2:12: Sng 22:22 **2:13:** Sng 18:2, Ais 12:2, Jo 17:6, 17:9-12

damuam.” Egha ua ghaze, “Ia gan, ki borir God na ganingiziba me ko iti.”‡

Iesus en akuraghasa gumazimin min oto

14-15 Kamaghin amizi, borir kaba, me guizbangira gumazamizibara. Kamaghin Iesus uaghan men min ikia guizin gumazimin oto. A kamagh sua, an aremegh egh arazir kamın a Satan bar a gasighasigham, a gumazir gumazamizibagh amima me ariaghırir gavgavim itim. Gumazamiziba nguazir kamın ikiava ovevemın atiati. Ezi men atiatir kam me ikiagharisi. Kamaghin amizi, Iesus me fırasa, bizir kam bagha, a gumazimin min otogha egha areme. 16 Guizbangira, Iesus ingangarir kam enselbar akurvaghasa a gamizir pu. Puvati. An Abrahamın boriba akurvaghasa a gami. 17 Kamaghin, a uan doziba ko buaramizibar mırara oto. A kamagh sua, a men ofa gamir gumazir ekiabar dapanimin iki, egh Godın akamın gın mangıva apangkuvim gumazamizibar ikıva Godın ingangarim damuva, egh ingangarir kamın gumazamizibar arazir kurabar gın amangam. Kamaghin a gumazamizibar min oto. 18 Ezi Satan a gifarasa arazir kuraba bagha a gakaghori, ezi an osımtıziba ateri. Kamaghin amizi, dughiar Satan gumazamizibagh ifaramibar, Iesus men akurvaghamin fofozim iti.

‡ **2:13:** (2:13) Ezi Iesusın akar Aisaia 8:17, 18ın izezim. Gumazir Hibrun Akinafarim Osirizim, en akaghti e fogham, Iesus gumazir igharaziba ko magh gari, me an aveghbuaba ko an boriba. Ezi gumazamizir Godın mızuaiba bizibagh amima, ezi Iesus uaghan orarti. **2:16:** Ais 41:8-9 **2:17:** Fl 2:7, Hi 2:14, 4:15, 5:1-2, 1 Jo 2:2, 4:10 **2:18:** Hi 4:15-16, 5:2, 7:25

Iesusin ziar ekiam, a bar Mosesin ziar ekiam gafira

3

(Sapta 3:1-4:13)

Iesusin ziar ekiam, a Mosesin ziar ekiam gafira

¹ Kamaghin ami, Kraisin adarasi, God uaghan Uan Nguibamin mangasa, a ian dia. Ia deravira Iesus ginighnigh, e nighnizir gavgavim an ikia, egha an ziamin gun migia ghaze, a God misevegha amadazir abuir gumazim, egha uaghan Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim. ² God anemisevegha ingangarir kam a ganingizi, a Godin gumazamiziba bagha ingari. Moses fomira Godin gumazamiziba bagha deravira ingarizi moghira, a ingari. ³ E fo, gumazir dipenimin ingarim, a ziar ekiam isi, ezi an ziar ekiam, an dipenimin ziar ekiam gafira. Ezi kamaghira God ziar ekiam Iesus ganingi, ezi an ziar ekiam, Mosesin ziar ekiam gafira. ⁴ Ezi dipeniba bar, gumaziba dar ingari. Ezi Godra, a biziba bar dar ingari. ⁵ Moses a Godin ingangarir gumazimin iti, egha Godin akamin gin ghua Godin gumazamiziba bagha deravira ingari. A bizibar gun mikimamin ingangarim iti, akar God gin a mikimamiba. ⁶ Ezi Kraisa a Godin Otarim, a Godin gumazamizibagh ativagh men ganam. Egha guizbangira Godin akamin gin ghua egha ingangarir kam deravira

3:1: Ef 4:1, Fl 3:14, Hi 4:14, 5:5, 6:20, 7:26, 8:1, 9:11, 2 Pi 1:10 **3:2:** Nam 12:7 **3:3:** Sek 6:12, Mt 16:18 **3:4:** Ef 2:10, 3:9, Hi 1:2 **3:5:** Nam 12:7 **3:6:** Ro 5:2, Ef 2:21-22, Kl 1:23, 1 Ti 3:15, Hi 3:14, 6:11, 1 Pi 2:5

a gami. Eghti e atiatingan koghiva, nighnizir gavgavim ikiva egh bizir aghuir e iniamiba e dav zuamam, egh kamaghin damuva, e uaghan Godin Dipenimin min ikiam.

Gumazir akaba batoziba, me aghuvsazim inian kogham

⁷⁻⁸ E Godin gumazamiziba, egha uaghan an dipenimin min iti, kamaghin ami, e Godin Duamin akam baragham. A kamaghin mikeme,

“Eghti datirighin ia Godin tiarim baraghiva, egh ia an akamin aghuaghan marki, mati ian inazir afeziaba fomira an akaba batogha egha orazir puvati.

Me gumaziba puvatizir danganimin ikia God damuti a irasa an akam batosi.

⁹ God ghaze, Me danganir kamın ikia na damuti ki irasava me nan akam batoghavira iti.

Me garima, ki 40 plan azenibar arazir aghuiba me bagha dagh ami.

¹⁰ Kamaghin amizi, ki bar gumazamizir kabar aningaghe, egha ghaze,

‘Me nan gin mangan aghua, egha uaghan nan akam baraghan aghua.’

¹¹ Ki men aningaghegha bar guizbangira akar gavgavim gamua ghaze,

‘Me nan aghuvsazir danganimin aven mangighan kogham.

Bar puvati!’ ”

12 Kraisin adarasi, ia uari bagh deravira gan, ian tongin tav nighnizir kuratam a navir averiamin ikiti a nighnizir gavgavim ategh, egh kamaghin akirim ragh Godin ikia mamaghira itim gasaraghan markiam. 13 Ezi ia kamaghin damuan marki, ia kamaghin damu, ia zurara dughiabar ia vaghvagh Godin gumazamizir igharaziba ko ia, akar aghuim uari daning uarir akurvagh egh uan naviba gavgavim dar aning. Kamaghin arazir kuram tav gifaraghti, a Godin gin zuir tuavim ateghan kogham. Godin Akinafarim ghaze, “Datirighin,” ezi e fo, e datirighin ingangarir kam damuam. 14 Ia fo, dughiar e faragha nighnizir gavgavim Godin itim, en nighnizir gavgavim bar gavgafi. Egh e uan nighnizir gavgavibar amuti da gavgavigh iki maghira mangi dughiar e ovengamimin otogham. E kamaghin damuva, e bar Kraisi ko poroghiv iki a ko ingar ikiam. 15 E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Datirighin ia Godin tiarim baraghiva, egh ia an akamin aghuaghan marki,
 mati ian inazir afeziaba fomira an akaba batogha
 egha orazir puvati.”

16 Fomira te Godin tiarim baregha, egha an gin zuir puvati, egha an akam batosi? Kar gumazamizir Moses inigha Isipin ghuziba. Merara arazir kam gami. 17 Ezi God 40 plan azenibar ten aningaghe? A gumazamizir arazir

kurabagh amiziba, me danganir gumaziba puvatizimîn ariaghrezir gumaziba, merara, a men aningaghe. ¹⁸ God fomira guizbangira akar gavgavim akira ghaze, “Me nan aghuvsazir danganimîn aven mangan kogham.” Akar kam, a te ganingi? Kar gumazamizir an akam barazir puvatiziba. A me baghivira miği. ¹⁹ Kamaghin e fo, gumazir kaba me nighnizir gavgavim Godin ikian aghua. Ezi bizir kam bagha me Godin aghuvsazir danganimîn aven mangan ibura.

4

Godin gumazamiziba aghuvsazim iniam

¹ Datirighin, God uaghan e inigh aghuvsazir danganimîn aven mangasa akam akiri. Ezi kamaghin ia uari bagh deravira gan, ian tav atam akuigh egh danganir kamîn aven mangighan kogham. ² E Akar Aghuim baraki, mati fomira Israelba a baraki. Egha Israelba me puram akam a baraki, egha nighnizir gavgavim an itir puvati. Ezi bizir kam bagha akar aghuir me oraghizir kam, a men akurazir puvati. ³ Ezi e gumazamizir nighnizir gavgavim Godin itim, an e ateghtima e an aghuvsazir danganimîn mangam. A fomira nguibar kam ginighnigha egha a mikemezir moghira,

“Ki aningaghegha akar gavgavim akira ghaze,
 ‘Me nan aghuvsazir danganimîn aven iziva
 na ko aghuvsazim inian kogham.’ ”

3:18: Lo 1:34-35, Hi 3:11
 Sng 95:11, Hi 3:11, 3:14

3:19: Hi 4:6

4:1: Hi 12:15

4:3:

Guizbangira, God Mosesin dughiamin akar kam migei, ezi e fo, bar fomira dughiar a nguazir kamın ingarizim, a nguazir kamın ingarasa nighniziba a dagh amigha gifa.* ⁴ Godin Akinafarimın aven akar otevir mam iti, a namba sevenin dughiam migei, “Dughiar namba seven, God garima an ingangariba bar gifa, ezi a dughiar kamın avughse.” ⁵ Ezi miğiriğiar otevir kamra e faragha a baraki, a ua miğia ghaze, “Me nan aghuvsazir danganimın aven mangighan kogham.” ⁶ E kamaghın bizir kam gifo, Godin aghuvsazir danganir kam a ikiavira iti, ezi gumazamizir taba an aven mangam. Ezi gumazamizir faragha Akar Aghuim baraghiziba, me nighnizir gavgavim an itir puvati, kamaghın amizi me aven ghuezir puvati. ⁷ Ezi gumazir kabar gın, azenir aviriba ghua gifa, ezi God uan akam isa Devit ganingi, ki Godin Akinafarimın aven itir akar kamın gun mikemegha gifa. A ghaze,

“Datirighin ia Godin tiarim baraghiva,
egh ia an akamın aghuaghan marki.”

Devitin dughiamın, God ghaze, “Datirighin,” egha kamaghın en aka, a dughiar igharazim ginaba.

* **4:3:** (4:3) Israelia Isip ataghizir dughiam, God Moses ko Josua me inigh Kenanin Nguazimın mangasa a ifonge, eghti nguazir kam me dapiagh avughsamin danganimın otogham. Ezi gumazir Hibrun Akinafarim osirizim kamaghın en aka, God avughsizir danganir igharazim iti, kar Godin Nguibam, guizbangira an avughsizir danganim, eghti gumazamizir nighnizir gavgavim an itibarama nguibar kamın aven mangan. **4:4:** Stt 2:2, Kis 20:11, 31:17 **4:5:** Sng 95:11 **4:7:** Sng 95:7-8

Dughiar a inabazir kam, gumazamiziba an aghuvsazir danganir kamın aven mangam. ⁸ Josua ti fomira aghuvsazim gumazamizibagh aningizi, ezi God gın dughiar igharazitam ginabaghan koghai. ⁹ Kamaghın amizi e fo, Godın gumazamizibar aghuvsazim a ikivira ikiam, a mati Sabatın aghuvsazir dughiam. ¹⁰ E fo, gumazim Godın aghuvsazir danganimın aven ghua, a uan ingangarim a gıvagha aghuvsı, mati fomira God uan ingangarim a gıvaghava aghuvsı moghın.

¹¹ E kamaghın aghua, gumazitam uam akaba batozir arazimın gın mangam, me fomira amizi moghın, egh a uan aghuvsazir danganimın aven mangıghan koghıva, egh arıghiregham. Kamaghın ami e aghuvsazir danganimın aven mangısi pamtemın ingaram.

¹² Godın Akam an angamra ikia, egha a pamtemın ingara iti. A bar ghumigha, egha a midorozir sabar ghumtizir pumuning itim gafira. Ezi akar kam, sabar ghumtizimın mın, a bar gumazimın namnam okoregha bar aven ghua, duam ko navir averiam uaning bativi naghın oto, egha uaghan aghariba uari isasurazir naghın, ko agharibar aven itir ovim, aning uaning bativi naghın oto. Egha a bar en nıghnıziba ko en navir averibar aven itir ifongiabagh fogha da tuisısi. ¹³ Ezi bizir God ingariziba, tam Godın damazimın modoghan kogham. Bar puvati. Ezi biziba bar kuighrıghıva egh Godın damazimın bar azenara

4:8: Lo 31:7, Jos 22:4 **4:10:** Stt 2:2, Hi 4:4 **4:11:** Hi 3:12, 3:18-19
4:12: Ais 49:2, Jer 23:29, Jo 12:48, 1 Ko 14:24-25, Ef 6:17, MAA 1:16, 19:15 **4:13:** Jop 26:6, Sng 33:13-14, 90:8, Snd 15:11

ikiam. Eghti Godra arazir e amiba tuisightima e dar a geghanam.

**Iesus Godin Nguibamin ikia, en
Ofa Gamir Gumazir Ekiabar
Dapanimin min ikia, egha Akar
Dikirizir Gavgavir Igiamin abuir
gumazimin min iti**

(Sapta 4:14-10:38)

Iesus Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim

¹⁴ Ezi e Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir mam iti, ezi a bar Godin Nguibamin aven ghu. A Iesus, Godin Otarim. Kamaghin amizi, e nighnizir gavgavir e gun migeir kamın suiragh gavgavigham. ¹⁵ E uari arazir kuraba dikabinamin gavgaviba puvati. Egh e kamaghin nighnighan kogham, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, en nighnizibagh fogh en kuarkuvighan kogham. Puvati. Satanin ifavarir arazir e bativiziba, da uaghan bar a bativigha gifa. Ezi an arazir kuratam gamizir puvati. ¹⁶ Kamaghin amizima, e atiatingan koghiva Godin atrivir dabirabimin boroghin mangam, Godin apangkuvim a gizifa. E a bagh mangitima God en kuarkuvigh en apangkuvigham. Egh e osimtizitam ikiti an apangkuvim en akuraghham.

5

Iesus, en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim,

4:14: Hi 3:1, 7:26, 10:23 **4:15:** 2 Ko 5:21, Hi 2:17, 7:26, 1 Pi 2:22, 1 Jo 3:5 **4:16:** Ef 2:18, 3:12, Hi 10:19-22

an en akura

¹ Ia nighnigh. Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapaniba bar, God vaghvagha men adarazir tongin me amisefe. God men mav amisevezima, a gumazamiziba bagha Godin ofa gami. Egha uaghan bizir aghuiba isa God ganidi. Egha arazir kuraba bagha ofa gamima God arazir kuraba gin amadi. ² Egha a uabi a Godin damazimin bizibar amuamin gavgaviba puvati. Kamaghin amizi, a gumazir fofoziba puvatigha pazav amiba, a men asughasusi. ³ Egha a uabi a bizibar amuamin gavgaviba puvati, kamaghin amizi a gumazamizibar arazir kuraba ko a uan arazir kuraba sara gin amangsi ofabar amu.

⁴ Ezi gumazitam Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin ikiasa uabi uabi amisevegha egha ziar ekiam inizir pu. Puvati. God uabira an diazima a ingangarir kam ini. God fomira Aronin diazi moghin. ⁵ Ezi tuavir kamra, Kraisa a uaghan kamaghin ami. A uabi uan ziam fer puvati, egha Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin otozir puvati. Puvati. God uabi ingangarir kam damuasa anemisefe. Egha God kamaghin a migei, "Ni nan Otarim; datirighin, ki nin Afeziam." ⁶ Egha uan Akinafarimin aven itir akar igharazir mam, a ghaze, "Ni ofa gamir gumazim, Melkisedekin min iki mamaghira ikiam." ⁷ Ezi dughiar Iesus nguazimin itim, a pamtemin God ko migia egha diav azi. A fo, an ovengan koghsi, God an akuraghamin gavgavim iti. Kamaghin ami a uabi

5:2: Hi 2:18, 4:15, 7:28 **5:3:** Wkp 9:7, 16:6, Hi 7:27 **5:4:** Kis 28:1 **5:5:** Sng 2:7, Jo 8:54, Hi 1:5, 1:8 **5:6:** Sng 110:4, Hi 6:20, 7:1, 7:17, 7:21 **5:7:** Jo 12:27, 17:1

uan ifongiam dikabiragha egha Godin apengan ikia, an akam barasi. Ezi God an dımdiam a barasi.* 8 Guizbangıra Iesus a Godin Otarim, egha a mızazim ini. Ezi tuavir kamra a Godin akamın gın zuir arazim an a gıfo. 9-10 Egha a uan ingangarir a damuamiba, a bar da gıfa. Ezi God anemisevegha ghaze, “Ni Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimın ikiam, egh Melkisedekin mın ikiam.” Ezi a gumazamizir an akam baragha egha an gın zuiba, a men akurvazir gumazimın oto. Egh a men akurvaghti me deravıra iki mamaghıra ikiam.

E borir aghıribar mın ikian kogham

11 E fo, Iesus Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimın oto, ezi e mıgırıgıar avırıba akar kamın iti, e dar gun ia mıkımasa. Ezi ia or- aghan aghua. Kamaghın amızıma, e akar kamın mıngarım ia mıkıman ibura.† 12 Ia fomıra Kraisın adarazir otivigha gıfa, ezi kamaghın ia gumaza- mızıbar Godin akam men sure gamıghai. Pu- vatı, ian nıghnızıba oteveghavıra iti, kamaghın gumazir ıgharazıba, Godin akar faraghavıra ian sure gamızıba, me ua ian sure damuam. Ia dagher

* **5:7:** (5:7) Ezi Iesus Getsemanin azenimın ikia, egha osımtızir a batıvamım batoghasa God ko mıgei. Matyu 26:36-46 ko Mak 14:32-42 ko Luk 22:39-46ın gan. Mıgırıgıar kabar God Iesus a ko mıgeir mıgırıgıaba barakı. Guizbangıra God Iesus ataghızı an areme, egha God ovevem ataghızı an an suirazir puvatı. God a gamızı ua mozımın dikavızı, a zıar ekıam a ganıgha egha a gamızı an Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimın oto. Ni uaghan Aposel 2:24 ko Hıbru 2:29 ko Filipai 2:6-11ın gan. **5:8:** Fl 2:8, Hi 3:6

5:9-10: Hi 2:10, 5:6, 11:40 **5:11:** Mt 13:15, Jo 16:12, 2 Pi 3:16
† **5:11:** (5:11) Ni Hıbru sapta 7ın gan. **5:12:** 1 Ko 3:1-3, Hi 6:1

gavgaviba iniam firin, ia otem apavira iti. ¹³ Ezi tina otem apavira iti, a borir aghirimira iti. Egha an arazir aghuimin akar mingarim gifozir putati. ¹⁴ Ezi dagher gavgaviba, da gumazir aruabar daghem. Ezi gumazir kaba, me dughiar aviribar araziba tuisisi, arazir manam dera ezi arazir manam ikufi. Egha datirighin me deravira fofoghava egha me nighnizir dikiriaba iti.

6

E deraghvira tuivigh gavgavigh Godin mizuamti, a deravira e damuam

¹⁻² E datirighin gumazir aruabar min akaba baragh egh da bagh mangam, egh Kraisin adarazir migirigiar faragha iniziba ataghragham. E kamaghin damu, mati kar dipenir akiniba dughiar aviribar da kunvira ikiam, egh e kamaghin damuvira iki dipenim okoreghan kogham. Kamaghin amizi, migirigiar arazir oveghamiba ategh naviba igheghamiba ko, migirigiar nighnizir gavgavim Godin ikiamiba ko, rurir migirigiaba ko dafariba gumazibagh isin arizir migirigiaba ko, gumazamizir ovegha ua dikavizibar migirigiaba ko, God gumazamizibar araziba tuisighti an akar kam zurara ikivira ikiamin migirigiaba, e migirigiar kaba da ateghti

5:13: 1 Ko 13:11, Ef 4:14, 1 Pi 2:2 **5:14:** Ais 7:15, Ro 16:19, 1 Ko 2:14-15, Fl 1:10 **6:1-2:** Ap 8:14-17, 17:31-32, 19:4-5, Ro 2:16, Fl 3:12-14, Hi 5:12, 9:14

da ikiam.* 3 God en amamangatightima, e kamaghin damuam.

4-6 Gumazir maba, Godin angazangarimin aven ikegha egha akurvazir aghuarir Godin Nguibamin izezim inigha ghaze, a bar dera, egha igharaz darazi ko, Godin Duam inis. Egha Godin akam baregha fo, a bar dera. Egha Godin gavgavimin aven ghua deragha an gani, gavgavir kamnagh dughiar aghuir gin izamimin a misevegh azenimin otogham. Egh kamaghin amizir gumazim, akirim ragh God gasaragh man tuavitamin iziva navim uam agiragham? Bar puvati. A kamaghin amua, mati a uan navir averiamin aven a Godin Otarim uam a isa ter ighuvim gafugha, a uam a gurazi gumaziba ua dibovibar a migei. Kamaghin gumazir uan nighnizir gavgaviba ataghrazir kaba, me ua naviba giraghamin tuaviba puvati.

7 Amozim dughiar aviribar izava nguazimin aven zui. Eghti nguazim daghebar amuti dagher aghuiba otivam, egh gumazir me me bagha da oparizibar akurvagham. Eghti God nguazir kam deragh a damuam. 8 Eghti ogheba ko ikarizir ataghatarir kuraba an ikiti, kamaghin a nguazir kuram. A dughiar ruarim ikeghan kogham, eghti God suam, ni ikufi, ni bar isigham.

* **6:1-2:** (6:1-2) Ezi rurir guar aviribagh isir arazimin akar kam, a Grighin akamin deragha otozir puvati. Gumazir maba kamaghin nighnisi, akar kam Kraisin adarazir rurim migeir puvati. A Judabar arazir me gin ghua ruasa Godin damazimin zuezir akam migei.

6:4-6: Mat 12:31, Ga 3:2, Ef 2:8, Hi 10:26-27, 10:29, 10:32, 1 Pi 2:3, 2 Pi 2:20-21, 1 Jo 5:16 **6:8:** Stt 3:17-18

⁹ Namakar aghuiba, e migirigiar gavgavir kaba ia gami. Egha e ia ginighnigha kamaghin fo, ia tuavir aghuimin gin mangam, a tuavir God ian akurazim. ¹⁰ God a gumazir kuram puvati, a ingangarir aghuir ia amizibagh fo, ia God gifongezir arazimra Godin gumazamizibar akagha men akurvasi, egha ia kamaghin amuavira iti. Egh a bizir kaba bakinighnighan kogham. ¹¹ E kamaghin bar ifonge, ia bizir aghuir ia fogha ini-amiba mizuam iki, kamaghin ia God gifongezir arazimin gin zui moghin, ia bar moghira tu-ivigh gavgavighvira iki, mangiti ikirimirir kam givagham. ¹² Ia amiraghamiraghan marki. Ia gumazir nighnizir gavgavim ikia egha zuamira amirazir puvatizibar min iki. Egh bizir God fomira uan boribar aningasa akam akiriziba, ia da iniam.

E nighnizir gavgavim Godin akar dikirizimin iti

¹³ God fomira akar dikirizim Abraham daningasa, a fo, gumazitam ekeveghe a gafirazir puvati, egha a uabi uan ziam dibora ghaze, bar guizbangira. ¹⁴ Egha ghaze, “Ki guizbangira ni migei, ki deragh ni damuva ni damighti nin ovaviba bar avirasemegham.” ¹⁵ Abraham a mizuava zuamira amirazir pu, ezi God, gin bizir an akar dikirizimin mirara Abraham daningasa mikemeziba, a ganingi.

¹⁶ Gumazim gavgavim uan akam daningsi, a gumazir a gafirazimin ziam dibora ghaze, bar guizbangira. A kamaghin damighti,

6:10: Ro 15:25, 2 Ko 8:4, 1 Te 1:3, 2 Te 1:6-7, 2 Ti 1:18, Hi 10:32-34

6:11: Kl 2:2, Hi 3:6, 3:14 **6:12:** Hi 10:36 **6:13:** Stt 22:16-17

6:14: Stt 22:16-17 **6:16:** Kis 22:10-11

gumazitam anedueghan kogham. ¹⁷ God fomira, gumazamiziba uan akar dikirizim me ganingizi, me fo, me gin an akam akirizir biziba iniam. Dughiar kam a deraghvira kamaghin men akaghasa ifongegha ghaze, nighnizir kam uam an otevkínighan kogham. Kamaghin amizi, a gavgavim uan akar dikirizim ganiga uan ziam dibora ghaze, bar guizbangira. ¹⁸ Egha datirighin akar pumuning iti, kar Godin akar dikirizim, koma Godin arazir uan ziam diborim, aning otevkínighan kogham. God uabi ifarir puvati. Kamaghin e gumazamizir ara ghua Godin boroghin mongeziba, e Godin akar dikirizim ginighnigh egh e uan naviba gavgavim dar aning, egh bizir aghuir e fogha iniamiba mizuamvira ikiam. ¹⁹ Egha e bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mizuair arazir kam, a en akuragha en ikirimirimin suiragha gavgavim e ganidi, mati angka kurimin suirazi a gavgavigha danganir vamiran iti. E Iesus mizuaima a ghua me inir ekiam Godin Dipenimin gurazimin girakirangin ghua Bar Anogoroghezir Danganimin aven oto. ²⁰ Iesusra e bagha faraghavira aven ghugha Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin oto. Egha Melkisedeghin min Ofa Gamir Gumazimin otogha,

6:17: Ro 11:29, Hi 11:9 **6:18:** Nam 23:19, 1 Sml 15:29, Hi 12:1 **6:19:** Wkp 16:2-3, 16:12, 16:15, Hi 9:7 **6:20:** Wkp 16:2-3, 16:12-15, Sng 110:4, Hi 3:1, 5:6, 5:10, 7:17, 8:1, 9:24

egh a zurara ikiam.†

7

Melkisedek a ziar bar ekiam iti

¹ Ia fo, Melkisedeghin kamnang, a Salemin nguibamin atrivim, egha a Godin Bar Pin Kozimin ofa gamir gumazim. Ezi dughiar mam Abraham atrivir pumuning ko pumuning ko misogha me abini. Egha a uamategha izima, Melkisedek tuavimin a batogha egha a bagha God ko migia ghaze, God bizir aghuiba a bagh dar amuam. ² Ezi Abraham bizir a midorozimin iniziba, a bar a da tuirazi, da 10 plan pozibar otifi, ezi a pozir mam isa Melkisedek ganingi. (Ia nighnigh, Melkisedeghin ziamin mingarim a kamakin, Arazir Aghuibar Atrivim. Egha a uaghan Salemin atrivim, ezi an ziar kam in mingarim kamakin, Navir Amirizimin Atrivim.) ³ Ezi Godin Akinafarimin aven, me Melkisedeghin ameboghfeziabar ziaba osirizir puvati, egha an ovavitamin ziam osirizir puvati. Egha uaghan amebam a batezir dughiam ko an ovengezir dughiam me aning osirizir puvati. A Godin

† **6:20:** (6:20) Ezi azeniba bar aruer vamiran dughiar vamiran Israelian ofa gamir gumazir ekiabar dapanim ingangarir ekiar mam iti. Ana asizibar ghuzim inigh, egh arazir kuraba gin amangsi Godin Averpenimin Bar Anogoroghezir Danganimin aven mangam. Danganir kam God uabi an aven iti. Ofan Ingangarimin Akinafarim 16 ko Hibrun Akinafarim 9:1-7in gan. Ezi datirighin Iesus guizin Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin oto. Egha Godin Dipenir an Nguibamin itimin a gumazamizibar arazir kuraba a givasa ingangarim gami. Hibu 4:14 ko 8:2in gan. **7:3:** Sng 110:4

Otarimîn mîn ikia Ofa Gamir Gumazimîn ikia mamaghîra iti.*

⁴ Ia Melkisedeghîn kam gîniğhnîgh, a ziar bar ekiam iti! En inazir afeziar faragha zuim Abraham, a bizir bar aghuir a mîdorozimîn iniziba bar da tuirazi, pozir 10 plan otozi a pozir mam isa Melkisedek ganîngi. ⁵ E fo, Livain ovaviba me Godîn ofa gamir gumazibar otifi. Ezi Moses Osirizir Araziba ghaze, Israelîn gumaziba, me uan biziba tuiraghîva pozir 10 plan otoghtî Livain gumaziba pozitam me dam a iniam. Livaiba me uaghan Israelbar marasi. Egha me uaghan Abrahamîn ovaviba. Ezi Israelba uan biziba tuiragha maba isa uan marazigh anîngizi me da ini. ⁶ Melkisedek a Livain adarazir ovavimîn otozir puvatî. Ezi Abraham uan biziba tuiragha 10 plan pozibar otozi a Melkisedek pozir mam a dam a ini. Egha Melkisedek, a bagha God ko miğîa ghaze, God bizir aghuiba a bagh dar amuam. Gumazir kam Abraham, a Godîn akar dikîrizim ini. ⁷ E kamaghîn fo, gumazim God ko miğîa ghaze, God bizir aghuiba gumazir igharazim damuam, a gumazir bar ekiam. Ezi bizir aghuiba iniamin gumazim, an an apengan iti. ⁸ Ezi Livaiba me Israelîn bizir akuar maba isi, kar gumazir ovengamiba. Ezi Melkisedekra,

* **7:3:** (7:3) Melkisedek ameboghfeziaba puvatîzir akamîn mîngarim kamakîn, Godîn Akînafarimîn an ameboghfeziabar miğîriğiatam itir puvatî. Ezi an amebam a batezir dughiam ko an aremezir dughiam, Godîn Akînafarimîn aven miğîriğiatam itir puvatî. Kamaghîn amizi, gumazir Hibrun Akînafarim osirizim ghaze, Iesus ofa gamir gumazimîn ikia zurara mamaghîra iti, ezi Melkisedek purama an ababanim gami. **7:4:** Stt 14:20 **7:5:** Nam 18:21 **7:8:** Hi 5:6, 6:20

gumazir Abrahamın bizir akuaba inizim, Godın Akınafarim ghaze, an ovever akatam itir puvati, a ikivira ikiam. ⁹ E kamaghın mikim suam, Livai uabi, gumazir Israelın bizir akuaba inizim, a uaghan Abrahamın ovavımın ikia, egha a tuavir kamın uan bizir akuaba isa Melkisedek ganıngi. ¹⁰ Guizbangıra, Livai tıghar otivamin dughiamın, a uan ovavim Abrahamın mikarzimın aven iti. Ezi Melkisedek tuavımın Abraham batozi Abraham bizir kaba isa Melkisedek ganıngi. Kamaghıra e mikim suam, Livai uaghan uan biziba isa Melkisedek ganıngi.

Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir igiam, a fomıra itir Godın ofa gamir gumazibagh afıra

¹¹ Fomıra Israelın gumazamiziba, Moses Osirizir Araziba ini, ezi arazir kam kamaghın mıgei, Livain gumaziba Godın ofa gamir ingangarim damu. Eghtıma Livain gumazibar ofa gamir ingangarim, a gumazamizibar amuti me bar deraghvıra ikiti, manmagh sua God ghaze, ofa gamir gumazir igharazim gın otivam? A Melkisedeghın mın ikiam. Egh Aronın mın puvatıgham. ¹² Eghtı Godın ofa gamir gumazibar araziba iragh igharagh otivtıma, eghtı Moses Osirizir Araziba uaghan iragh igharagh otivam. ¹³ Ezi en Ekiam, gumazir Godın Akınafarim an gun mikemezim, a anabar igharazımın mav. Ezi an anabamın adarazir tav dughiatamın Godın ofa gamir ingangarim gamizir puvati. ¹⁴ Ezi e bar fo, en Ekiam a Judan anabamın adarazir aven

oto. Ezi Moses ofa gamir gumazibar ingangarim miġia, anabar kamın adarazi mikemezir puvati.

¹⁵ Ezi ofa gamir gumazir igharazim otozi e an gari, a Melkisedeghin miraram oto. Egh e kamaghın deraghvira fogham, a Livain ofa gamir gumaziba bar me gafira. ¹⁶ Gumazir kam ofa gamir gumazimın oto; me nguazir kamın arazibar ġin ghua an anabam ġinighnigha ingangarir kam a ganġizir pu. Puvati. An ikirimirir aghuimın gavgavim zurara ikiti bizitam a gasiġhasiġhan kogham. Gavgavir kam a gamizima a ofa gamir gumazimın oto. ¹⁷ E fo, Godın Akınafarim kamaghın miġia ghaze,

“Ni ofa gamir gumazimın iki mamaghıra ikiam.

Ni Melkisedeghin mın ofa gamir gumazimın ikiam.”

¹⁸⁻¹⁹ Kamaghın e fo, arazir ghurir kam, gavgav-iba puvatigha egha a deragha en akurvazir puvati. Egha a bizitam gamima a derazir puvati. Kamaghın amizi, God anegifa. Egha God datirighın tuavir bar aghuir mam kui. Tuavir kamra kara, e bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mizuai. Ezi tuavir kam Moses Osirizir Arazibagh afira. E tuavir kamın mangi Godın boroghıra mangam.

²⁰ Ezi uaghan, dughiar God gumazir kam amisevezi an ofa gamir gumazimın otozim, a pura anemisevezir puvati. A uabi uan ziam dibora ghaze, bar guizbangıra, egha anemisefe. Ezi me ofa gamir gumazir igharaziba amiseveghasa, gumazitam uan akam gavgavim ganiga Godın

ziam diborozir puvati. ²¹ God uabi guizbangira mikemezima, tuavir kamın Iesus ofa gamir gumazimın oto. God kamaghın mikeme,

“Ekiam bar guizbangira mikemegha akar dikirizim gamua ghaze,
 ‘Ni ofa gamir gumazimın iki mamaghira ikiam,’
 egh uan nighnizim giraghan kogham.”

²² Godın akar dikirizir kam kamaghın en akazi e fo, Iesus Akar Dikirizir Gavgavir kam deragh an ganıva a damighti, a guizbangira otogham. E fo, Akar Dikirizir Gavgavir kam a bar deragha, egha Akar Dikirizir Gavgavir Ghurim gafira.

²³ Fomira, gumazir avirim Godın ofa gamir gumazibar otifi. Egha me ariaghiri, egha uan ingangarim gamir puvati. Bizir kam bagha, gumazir aviriba ofa gamir gumazibar otifi. ²⁴ Ezi Iesus angamra ikia mamaghira ikiavira iti. Kamaghın a Godın ofa gamir ingangarim gamua mamaghira ikiavira iti. Eghti tav an mın ofa gamir gumazimın otoghan kogham. ²⁵ An angamra ikia mamaghira ikia egha gumamaziba bagha Godın azangsisı. An ingangarimın tuavimın a me inigha Godın boroghira zui. Kamaghın, datirighın ko zurara, a men akurvgham.

²⁶ Guizbangira, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam e bagha ingara bar deravira en akurvasi. A God ifongezir arazibara, dar gın

7:21: Sng 110:4, Hi 5:6 **7:22:** Hi 8:6, 12:24 **7:25:** Ro 8:34, 1 Ti 2:5, Hi 9:24, 1 Jo 2:1 **7:26:** Ef 1:20, Hi 3:1, 4:15, 8:1

zui. Egha arazir kuratam an itir puvati. A Godin damazimin bar zue. Ezi God a isa uan Nguibam bar pin aneti, ezi an arazir kurabagh amir gumamazibar saghon iti. ²⁷ Fomira ofa gamir gumazir ekiabar dapanir igharaziba, me dughiabar zurara ofabagh ami. Me faragha uan arazir kuraba gin amangasa ofabagh ami. Egha gin me gumamazibar arazir kuraba gin amangasa ofabagh ami. Ezi Iesus kamaghin amir puvati. Bar puvati. A dughiar bar vamiran, e bagha uan mikarzim isa ofan min God ganigha egha aremegha gifa. ²⁸ E fo, me Moses Osirizir Arazibar gin ghua, gumazir gavgaviba puvatiziba amisevima me ofa gamir gumazir ekiabar dapanibar otifi. Ezi God akar dikirizim gamua uan ziam dibora ghaze, bar guizbangira, egha uan Otarim amisefe. Akar dikirizir kam, a Moses Osirizir Arazibar dughiamin gin otogha dagh afira. Ezi Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, a gumazir bar aghuim. Egha a en akurvaghamin gumazir bar faraghavira zuimin oto. Egh a iki mamaghira ikiam.

8

Iesus, en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim, a Godin Nguibamin iti

¹ Ezi migirigiar e amizir kamnagh an mingarim kamakin, e Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir mam iti, a Godin Nguibamin ikia Godin atrivir dabirabimin agharir guvim gaperaghav iti. ² Egha

7:27: Wkp 9:7, Ro 6:10, Hi 5:3, 9:12 **7:28:** Hi 2:10, 5:1-2, 5:9
8:1: Sng 110:1, Ef 1:20, Kl 3:1, Hi 1:3, 3:1, 10:12, 12:2

an Anogorogezir Danganimın ikia Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimın ingangarim a gami, danganir kam a guizbangira Godın Averpenim, dipenir gumaziba an ingarizir puvatızim, Ekiam uabi an ingari.

³ E fo, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapaniba bar, me asiziba ko biziba isi ofa damuasa me me amisefe. Kamaghın en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, a uaghan bizitam isi ofan mın God danıngam. ⁴ Nguazir kamın ofa gamir gumaziba, me Moses Osirizir Arazibar gın ghua biziba isava ofan mın God ganıdi. Kamaghın İesus ti nguazimın ikiava egha ofa gamir gumazimın ikian koghai. Ezi puvati, a Godın Nguibamın iti. ⁵ Ezi me nguazimın ikia ofa gamir ingangarim gamima ingangarir kam guizbangira Godın Nguibamın itir ingangarimın nedazim ko ababanım gami. Arazir kam uaghan Moses bato. A Godın Averpenimın ingarasava amima, God kamaghın a miđei, “Ni Averpenimın ingarsi, ni miđhsiamın ikia ganizir ababanımra, an gın mangıva deragh an ingar.” ⁶ Ezi İesus ofa gamir ingangarim inizıma, ezi an ingangarim nguazimın itir ofa gamir gumazibar ingangaribagh afıra. God, Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim, İsrailbagh anıgha akar mabar akiri. Egha gın Akar Dikirizir Gavgavir ıgharazim gamua egha akar bar aghuıbar akiri, ezi akar dikirizir kam, Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim bar a gafıra. Kamaghın amizi İesus God ko gumazamizibar abuir

8:3: Ef 5:2, Hi 5:1, 9:14 **8:5:** Kis 25:40, Nam 8:4, Ap 7:44, Kl 2:17, Hi 9:23 **8:6:** 2 Ko 3:6-9, Hi 7:22, 9:15

gumazimîn ikiava Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gavgavim a ganingi. Ezi a Akar Dikirizir Gavgavir Ghurim gafira.

Akar Dikirizir Gavgavir Igiam akar gavgavir dikirizir ghurim bar a gafira

⁷ Ezi Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim, a ti derazi God Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gamighan koghai.

⁸ Egha God uan gumamazibar arazir kuraba apigha kamaghin miği,

“Ki ian Ekiam, egha kamaghin ia miği.

Dughiar ki misevezim otoghti, ki Akar Dikirizir Gavgavir Igiamin ingar egh Israel ko Judan gumamaziba, me ko a damuam.

⁹ Eghti Akar Dikirizir Gavgavir Igiam, ki fomira men ovaviba ko amizir Akar Dikirizir Gavgavim, an an min mangan kogham.

Dughiar kamın, ki kantri Isipin me inigha deravira men akuava azenan ize.

Ezi me ua nan Akar Dikirizir Gavgavir kamın gin zuir puvati. Ezi ki akirim ragha me gasara.

¹⁰ Ki ian Ekiam, egha kamaghin ia miği, gin izamin dughiam otoghti, ki Israel ko Akar Dikirizir Gavgavim damighti, eghti a kamaghin mangam:

Ki uan araziba men nighnizibar arigh, egh da isiva men navir averiabar dar osiram.

Egh ki men Godin ikitima me nan gumamazibar ikiam.

- 11 Me bar na gıfogh, gumazir ziaba puvatiziba ko gumazir ziar ekiaba itiba.
 Kamaghın dughiar kamın, tav uan adarasi ko uan namakaba sure damuan kogh suam, ‘Ni Ekiam gıfogh.’
- 12 Eghti ki men arazir kuraba gın amadagh, egh ua dagh nıghnıghan kogham.”

13 Akar Dikirizir Gavgavir Igiar kam, God an gun miğia egha maghıra Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim gamizıma a ghurigha bar gıfa. E fo, bizitam ghurighıva a bar dughiar otevimın ikegh bar gıvagh.

9

Ofa gamir gumazir ekiabar dapaniba fomira asızibar ghuzibara ofabagh ami

¹ E fo, God Akar Dikirizir Gavgavir faragha itim, Israelbagh anıga Godın ziam fer arazıba sara me ganıngi. Egha ghaze, me Godın Dipenir gumazıba ingarizimın aven an ziam fam. ² Me Godın Averpenir mam ingarizıma danganir pumuning iti. Averpenir kamın aven itir danganir me faragha aven mangamim, a lamın mam ko bret itir dakozir Godın damazimın itimın iti. Danganir kam me kamagh a dıbori, “Anogoroghezir Danganım.” ³ Egha me inir bar ekiam, birimın mın Anogoroghezir Danganımın gırakırangın anegura. Ezi inir kamın gırakırangın danganir ıgharazir mam uam uaghan iti, me kamagh a

dibori, “Bar Anogoroghezir Danganim.” ⁴ Ezi danganir kamın aven bizir maba iti, dara kara: Altan pauran aghuim dapongtima a mughuriar aghuim mangamim, me golin anevara, ko Godın Akar Dikirizir Gavgavimın Boksiam. Me Boksiam kam golin bar anevara. Egha Boksiamın aven me golin mınner manan daghem itim a gati. Egha me Aron fomıra suiragha aruir aghorim a gati, aghorir kam biam uam an oto. Egha me Dagiari Godın Akar Dikirizir Gavgavir Osizirim itimning, me uaghan aning Boksiam kam gati.* ⁵ Ezi Boksiam kamın asuam, a danganir gumazamizibar arazir kuraba gın amadim. Ezi enselin mın garir bizimning Boksiam gisın ikia, egha aningın avıziba an asuam avara. Bizir kamning Godın danganimın ababanım gamua ghaze, God gumazamiziba ko iti. Ezi datırighın ki bizir kabar mın gariba bar dar gun mikemeghan kogham.

⁶ Me kamagh bizibar ingarigha egha dughiaba bar ofa gamir gumaziba Godın Averpenimın azenan itir danganimın aven ghua egha uan ingangaribagh ami. ⁷ Ezi Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim uabıra Bar Anogoroghezir Danganim, bar aven itir danganimın aven zui. An azenibar dughiar vabarama aven zui. Egha a purama aven zuir puvati. A asizibar ghuzim inigha egha aven zui. Egha ghuzir kamın a uan

9:4: Kis 16:33, 25:10-16, 30:1-6, Nam 17:8-10, Lo 10:3-5 * **9:4:** (9:4) Daghem mana, kar God fomıra Israelian gumazamizir nguazir kinimın aruizibagh aningizir daghem. (Ni Uam E Iniamin Akınafarim 16 ko Ighiabar Akınafarim 78:24ın gan.) **9:5:** Kis 25:18 **9:6:** Nam 18:2-6 **9:7:** Kis 30:10, Wkp 16:2-34, Hi 5:3, 7:27

arazir kuraba gın amangasa ofa gamua, egha gumazimir deragha nighnızir puvatızibar arazir kuraba, da gın amangasa ofabagh ami. ⁸ Ezi kamaghın, Godın Duam arazir kamın bizir mam en aka, Godın Averpenimın azenan itir danganim ikiavıra itima, ezi tuavir e Bar Anogoroghezir Danganimın aven mangamim an en piri.† ⁹ Godın Averpenimın eghaghanir kam, a bizir datırighın e bativamibar ababanım gami. Averpenir kamın aven, me asıziba ko bizir guar bar avırir aghuiba ofabar mın God ganıga egha an ziam fe. Ezi bizir kaba bar gumazir Godın ziam febar navir averiatam akırighan kogham, eghti me kamaghın fogh suam, me arazir kuraba puvati. Bar puvati. ¹⁰ Bizir Godın ofa gamir kaba, da dagheba apir arazim ko dipaba apir arazim ko arazir avırir gumazibara amuti me zueghamin arazimra. Da nivafızimın bizibara. God ofa gamir arazir kaba gumazibagh anıngi, ezi me dar gın zui, eghti God gın bar moghıra biziba akırighı bizir igiaba otivam.

Krais uabi uan ghuzim isava ofa gami

¹¹ Ezi datırighın Krais otogha gıfa, egha bizir aghuir otivigha gıvazibar Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanımın iti. An Averpenir aghuir kamın aven ghua e bagha ingari. Averpenir kam Averpenir faragha ikezim bar a gafıra. Gumazitam dipenir kam uan dafarimningın an in-

9:8: Jo 14:6, Hi 10:19-20 † **9:8:** (9:8)Grighın akam deragha bizir kaba abıgha dar gun mikemezir puvati. **9:9:** Ga 3:21, Hi 7:18-19, 10:1-2 **9:10:** Wkp 11:2, 11:25, 15:18, Nam 19:7, 19:11-13, Ef 2:15, Kl 2:16, 2:20, Hi 7:16 **9:11:** Hi 3:1, 8:2, 10:1

garizir puvati. Bar guizbangira kar nguazir kamın bizim puvati. ¹² Ezi Kraıs bulmakaun apurim ko memen ghuzitam inigha egha Bar Anogoroghezir Danganımın aven ghuzir pu. Puvati. A uabi uan ghuzim isava ofa gamigha egha dughiar vamırama danganır kamın aven ghu. Egha en akurazi, e ikırımırir aghuarır zurara itim ini. ¹³ E fo, gumazamiziba Godın damazımın mizeghtıma, eghtı ofa gamır gumazıba memen ghuzim ko bulmakaun apurımın ghuzim ko bulmakaun nguzır aborozır bar isızımın sirim inigh, egh gumazamizıbagh ısın a kavkınam. Me kamaghın damıghtı, arazır kam Godın damazımın mizezir arazıba batueghtı gumazamizıba ua zuegham. ¹⁴ Ezi Kraısın ghuzım asızıbar ghuzım bar a gafıra! Kraıs arazır kuratamın osımtızıtam an itır pu. Bar puvati. Godın Duar zurazurara itımın gavgavımın, a ofan mın uabi isa God ganıngı. Kamaghın amızı, an ghuzım en nivafızıbarama amızı da zuezır pu. Puvati. A en navır averıamın aven itır arazır kuraba a gıvazıma, e kamaghın fo, e Godın damazımın bar zuegha itı. Kamaghın amızı, e ua arazır ghurır angamra itır puvatızır kabar gın mangan kogham, egh e Godın zurara angamra itımın ingangarım damuam.

Kraısın ghuzım, Akar Dıkırızır Gavgavır İgıam gavgavım a ganıngı

¹⁵ Kraısın ghuzım e gamızıma e Godın damazımın bar zue. Egha an aremegha

9:12: Dan 9:24, Hi 9:26, 10:4, 1 Pi 1:19 **9:13:** Wkp 16:3, 16:14-16, Nam 19:9, 19:17-19, Hi 10:4 **9:14:** Ro 6:13, 6:22, Ef 5:2, Ta 2:14, Hi 6:1, 1 Pi 1:18-19, 1 Jo 1:7 **9:15:** Ro 5:6, 1 Ti 2:5, Hi 3:1, 7:22, 8:6, 1 Pi 3:18

gumazamizibagh ivezegha men arazir kurar me Akar Dikirizir Gavgavir faragha ikezimın dughamın amiziba, da gın amada. Kamaghın, Iesus Akar Dikirizir Gavgavir Igiar kam gavgavim a ganıga egha an abuir gumazimın iti. Kamaghın amizi, gumazamizir Godın dımdiam baregha an gın zuiba, me God fomıra uan boribar anıngasa mikemezir ikirimirir kam iniam. God kamaghın akam akıra ghaze, me zurazurara ikivıra ikiam.

¹⁶ Gumazim niğniğh suam, a gın aremegham, egh suam gumazir manam an biziba iniam, egh an akinafarim osirigham. Kar mati an Akar Dikirizir Gavgavim. Eghti borim Akar Dikirizir Gavgavir kamın gın mangi, egh afeziam a gın-abazir biziba iniam. Eghti gumaziba deragh fogh suam, afeziam aremegha gıfa, egh me biziba bar an borimın tegham. ¹⁷ E fo, gumazir akam akirizir kam angamra ikivıra ikitima, an Akar Dikirizir Gavgavim pura iki ingangariba pu-vatigham. Eghti gumazir kam aremegham, eghti Akar Dikirizir Gavgavir kam gavgavim iki daghem otogham. ¹⁸ Ezi kamaghıra, me asızim misoghezi an aremezi me an ghuzim ingegha, egha tuavir kamra Akar Dikirizir Gavgavir faragha ikezim gamizima, a gavgafi. ¹⁹ Dughiar kamın, Moses faragha Godın akar gavgaviba bar, gumazamiziba bar dar gun me mikeme. Akar kaba, da Moses Osirizir Arazibar aven iti. Egha a gın bul-makaun apuribar ghuzim ko memebar ghuzim inıgha egha dipam sarama da ivere. Egha a, isopın temer agharir me benir aghevımın ikezim, benir

9:17: Ga 3:15 **9:18:** Kis 24:6 **9:19:** Kis 24:3-8, Wkp 14:4-7, 16:14-15

kam me sipsipin arizibar an ingari, Moses a inigha egha ghuzim gati. Ezi an anesigha egha temer agharir kamın ghuzir muziarim inigha egha akar gavgavimın itir Akınafarim ko gumazamiziba bar me gisın akavamadi. ²⁰ Egha a kamaghın miği, “Kar ghuzir Akar Dikirizir Gavgavir kam gavgavim a daningamim. God akar gavgavim ia ganiga ghaze, ia Akar Dikirizir Gavgavir kamın gın mangi.” ²¹ Kamaghira Moses ghuzir muziarim inigha Godın Averpenim ko Godın ziam fer bizibagh isın akavamadi. ²² Guizbangira, e ti kamagh mikim suam, Moses Osirizir Araziba ghaze, ghuzimra bizibar amighti, da Godın damazimın bar zuegham. Eghti me bizitam misuegh an ghuzim inigh a ingeghan koghti, God gumazamizibar arazir kuraba gın amadaghan kogham.

Krais arazir kuraba gın amangasa, uabira uabın ofa gami

²³ Ezi bizir Godın Averpenimın itir kaba, ada pura Godın Nguibamın itir bizibar ababaniba. Ezi me asizir ghuzibar isa a dagh amima da zuegha Godın damazimın zue. Eghti Godın Nguibamın itir guizın bizibar amightima ada zueghsi, ofan bar aghuim iki, asizibar ofabagh afiragh. ²⁴ E fo, Krais gumaziba uan dafaribar ingarizir Anogoroghezir Danganimın aven ghuzir pu, danganir kam, a pura guizın Godın Dipenimın abanim. Puvati. A guizbangira Godın Nguibamın aven ghu. Egha datirighın an

9:20: Kis 24:8, Mt 26:28

9:21: Kis 29:12, 29:36, Wkp 8:15, 8:19

9:22: Wkp 17:11, Ef 1:7

9:23: Hi 8:5, 10:1

9:24: Ro 8:34, Hi

6:20, 8:2, 1 Jo 2:1

e bagha God ko mikimasa, Godin damazimin tughav ikia en akurvasi. ²⁵ E fo, azeniba bar, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim asizibar ghuziba isa egha Bar Anogoroghezir Danganimin aven zui. Ezi Iesus kamagh amizir puvati, a Godin Nguibamin ghugha egha ofan min uabi uabi isa God ganingi. Egha a dughiar aviribar a gamizir puvati. ²⁶ A dughiar aviribar kamaghin damuvira iki, egh a dughiar aviribar mizaziba ini mamaghira ikiam, dughiar God nguazir kam ingarizi iza datirikin. Kamaghin puvati. Datirighin dughiar abuananamın dughiam, Kraıs dughiar bar vamiran nguazimin ize, egha gumamazibar arazir kuraba gin amangasa ofan min uabira uabi isa God ganingi.

²⁷ Gumaziba bar dughiar vamiran ovegh egh gin Godin kotiamın otivam. ²⁸ Kamaghira, Kraıs gumazir aviribar arazir kurabar osimtiziba aterasa, dughiar vamiran ofan min uabi isa God ganigha areme. Egh gin a dughiar namba 2in ua izam, egh dughiar kamın an arazir kuraba gin amangsi izan kogham. Puvati. A gumazir a mizua itiba guizbangira men akurvagh me iniam.

10

Ofan fomira me amiba, da arazir kuraba da gin amadir puvati

9:26: 1 Ko 10:11, Ga 4:4, Hi 7:27, 9:12, 1 Pi 3:18 **9:27:** Stt 3:19, Sav 3:20, Ais 53:12, 2 Ko 5:10, Fl 3:20, 2 Ti 4:8, Hi 10:10, 1 Pi 2:24, MAA 20:12-13 **9:28:** Ais 53:12, Ro 6:10, Ta 2:13, 1 Pi 2:24, 2 Pi 3:12, 1 Jo 3:5

¹ Moses Osirizir Arazibar aven, e pura guizın bizir gın otivamibar ababaniba ko nedazibar gari. Ezi a guizbangın deravıra bizir kabar en akazir puvati. Moses Osirizir Araziba ghaze, me ofan kamaghın garibara, zurara azeniba bar dar amu. Kamaghın amizi e fo, gumazamizir Godın boroghın zuiba, Moses Osirizir Arazibar gın mangı ofan kabar amigh, eghti ofan kaba me akırightı me deraghvıram otoghan kogham. Puvati. ² Ezi ofan kamaghın garim gumazamizibagh amizi me bar zuegha, egha me uam ofabagh amuan koghai. Egha asızibar ofan vamırama, God bagha ingarir gumazibagh amizi me zuegha, egha me uan navir averiabar aven ua kamaghın nıghnıghan koghai, e arazir kuraba iti. ³ Ezi puvati. Zurara azeniba bar asızibar ofan kaba me gamima me ua uan arazir kurabagh nıghnısi. ⁴ Bizir kamın mıngarim kamakın: bulmakaun apuriba ko memen ghuziba, da arazir kuraba gın amadaghan kogham. Bar puvati.

⁵ Ezi bizir kam bagha, Kraıs nguazir kamın iza-sava amir dughiamın a kamaghın Godın mıgıa ghaze,

“Nı guizbangıra, asızibar ghuziba ko bizir ofan mın me nı ganıdiba, nı bizir kabagh ifongezir puvatıgha da inian aghua.

Kamaghın nı mıkarzir mam na danıngasa an ingari.

10:1: Kl 2:17, Hi 8:5, 9:9-11, 9:23, 10:4 **10:3:** Wkp 16:21, Hi 9:7

10:4: Mai 6:6-7, Hi 9:13, 10:11 **10:5:** Aıs 1:11, Amo 5:21-22

- ⁶ Asizir me tuazi bar isiziba, ko arazir kuraba gin amadir ofaba,
da ni gamima ni dar agorogem itir puvati.
- ⁷ Ezi ki kamaghin migei, ‘God, kira kara. Fomira Moses nan gun Akinafarimin aven osirizir moghin.
Datirighin ki izegha gifa, egha nin ifongiamin gin mangasava ami.’ ”

⁸ A faragha ofabav gei, ofan kaba, Moses Osirizir Arazibar amuasa mikeme. A kamaghin migei, “Ni asizibar ghuziba ko, bizir me ofan min ni ganidiba ko, asizir altan tuezni da bar isiziba ko, arazir kuraba gin amadir ofaba, ni bar dagh ifongezir puvatigha da inian aghua.” ⁹ Egha a gin kamaghin migei, “God, kira kara. Datirighin ki izegha gifa, egha nin ifongiamin gin mangasava ami.” Kamaghin amizima God ghaze, ofa gamir arazir ghuriba, da gavgaviba puvatighava, gifa. Ezi ofa gamir arazir igiam, an danganim inigha gavgavim ikia ingari. ¹⁰ Krais Iesus a Godin ifongiamin gin ghua, egha dughiar bar vamira uabi uan mikarzim isa ofan min en arazir kuraba bagha God ganingi. Ezi arazir kam in an e gamizi, e Godin damazimin zuegha an gumamazibar otifi.

Kraisin ofa, a guizbangira arazir kuraba gin amangam

¹¹ Godin ofa gamir gumaziba bar, me zurara tuivava ofabagh ami. Egha me ofan magh gariba, dughiar aviribar dagh ami. Ezi ofan kaba, da

arazir kuratam gin amadir puvati. ¹² Ezi Krai arazir kuraba gin amangasa uabi uan mikarzim dughiar vamiran a isa ofan min God ganingi. An ofan kamın gavgavim ikivira iki ingar mangvira ikiam. A kamaghın amigha givagha, egha a Godın agharir guvimın amadaghan aperaghav ikia mamaghıra iti. ¹³ Egha a, God an apaniba isi an apengan darıghamin dughiam, mızua iti. ¹⁴ An ofan vamıra gamua egha tuavir kamın gumazamizir Godın damazımın zueziba, a me akırizi me bar deravıram otogha, egh iki mamaghıra ikiam.

¹⁵ Ezi Godın Duam uaghan bizir kam gun e mikeme. A faragha ghaze,

¹⁶ “Ekiam kamaghın migia ghaze, ‘Gin izamin dughiam otoghti, ki me ko Akar Dikirizir Gavgavim damighti, egti a kamaghın mangam.

Ki uan araziba isıva men navir averiabar atigh, egh da men nighnızibar da osiram.’

¹⁷ Egha gin a ua ghaze, ‘Ki men arazir kuraba gin amadagh egh ua dagh nighnighan kogham.’ ”

¹⁸ E kamaghın ganigha fo, God arazir kuraba gin amadazi, kamaghın ua arazir kuraba gin amangamin ofaba, da ua ingangariba puvati.

E guizbangıra nighnızir gavgavim ikıva egh Godın boroghıra mangam

¹⁹ Kamaghin amizi, nan adarasi, Iesusin ghuzim en arazir kuraba da gin amadagha gifa. Egh tuavir kamın e Bar Anogoroghezir Danganimın aven mangı egh atiatingan kogham. ²⁰ Iesus aremegha egha ua angamra iti, egha kamaghira e bagha tuavir igiar kam kui, tuavir ikia mamaghira itim. A tuavir kamın inir ekiar kamın girakirangın ghua danganir kamın aven ghu, inir kam a danganir kamın tiar akamın mın guraghav iti. Ezi inir kam, a mati an mikarzimın ovevemra. Eghtı e tuavir kamın danganir kamın aven mangam.*

²¹ E Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim iti, ezi a Godın gumazamiziba bar men gara me gatifa. ²² A uan ghuzim isa en navir averiaba kavkinigha dar akırizi, e kamaghın fo, e arazir kuraba puvatigha Godın damazimın bar zue. Egha a dipar bar dikiriamın en mikarziba rue. Kamaghın amizima e ifavarir arazir en navir averiabar itiba e bar da ateghıva, egh okam nighnighan koghıva nighnızir gavgavim Godın iki, egh an boroghın mangam. ²³ E fo, bizir God ingarasa akam akıriziba, a bar guizbangıra dar ingaram. Kamaghın amizi, e uan nighnızir gavgavibar gun

10:19: Ro 5:2, Ef 2:18, 3:12, Hi 4:16, 9:8, 9:12 **10:20:** Mt 27:51, Jo 10:9, 14:6, Hi 9:3, 9:8 * **10:20:** (10:20) Bar Anogoroghezir Danganir kam, kar God uabi itir danganim. Fomıra Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimra danganir kamın an an aven zui. Ezi datirighın Iesus amizir ingangarimın, e bar moghıra Godın boroghın mangam. Kamaghın amizi me Iesusin mikarzim abıghizi a ter ighuvimın ovengezi, inir ekiar Bar Anogoroghezir Danganimın itim tongıra bighiaghrigha akuar pumuning oto. Ni Mak 15:38ın gan. **10:21:** 1 Ti 3:15, Hi 4:14 **10:22:** Wkp 8:30, Ese 36:25, Ef 3:12, 5:26, Hi 9:14, Je 1:6, 1 Jo 3:21 **10:23:** 1 Te 5:24, 2 Te 3:3, Hi 4:14, 11:11

migiã ghaze, bizir aghuir e fogha iniamiba bagha muza iti. Egh e uan nighnizir gavgavimìn suiragh bar gavgavigham. ²⁴ E vaghvagh Godin gumazamizir igharazibagh nighnighiva egh me damuti men naviba dikav, egh me igharazigh ifuegh arazir aghuibar me damuam. ²⁵ Ezi e Godin gumazamiziba, e uari akuvir arazim ataghraghan kogham, mati gumazir maba ami moghin. Kamaghin marki. E fo, Dughiar Ekiam Gumazamiziba Tuisighamim, a roghira izasava ami. Kamaghin ami, e vaghvagh pamtem ingariva, egh igharaz darazir akuravagh egh gavgavim me daningam.

E Godin Otarim akirim ragha a gasan kogham

²⁶ Ia oragh. E guizin akam gifogh a inigh, egh gin mikim suam, marki, egh uan ifongiabar gin mangi arazir kurabar amuvira ikiam, eghti kamaghin ua ofa damuamin tuavir igharaziba pu. Puvati. ²⁷ Ezi bizir e damuamir mam kamaghin iti: E atiatir kuram damuva Godin Kotiamin Dughiam ko, avir bar puvira isim mizuamam. Avir kam Godin apanibar isiva egh me gasighasigham. ²⁸ E fo, gumazitam Moses Osirizir Arazitam baraghan aghuagham, eghti gumazir 2 pla o 3 pla an ganigh egh an gun mikemegham, eghti me an apangkuvan marki, me a misueghti an aremegh. ²⁹ Ia manmaghin gumazir akirim ragha Godin Otarim gasarazim ginighnisi? Gumazir kam a bar

10:25: Ro 13:11, Fl 4:5, Hi 3:13, 2 Pi 3:9-11, 3:14 **10:26:** Nam 15:30, Hi 6:4-8, 2 Pi 2:20-21 **10:27:** Ais 26:11, Hi 12:29 **10:28:** Lo 17:6, 19:15, Jo 8:17, 2 Ko 13:1 **10:29:** Kis 24:8, 1 Ko 11:29, Ef 4:30, Hi 12:25, 13:20

osimtizir ekiam iniam. Egh an ivezir kuram, gumazir Moses Osirizir Araziba batoghezimın ivezir kuram, bar a gafiragham. Kraisın ghuzim Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gamima a gavgafi. Ezi ghuzir kam gumazir kam gamizima a zuegha Godin gumazimın oto. Egha datirighin gumazir kam a Kraisın ghuzim miġia ghaze, a pura bizim. Egha a, Godin Duar apangkuvim en itim, an tiragha akaba a gasi. ³⁰ Ezi e fo, God kamaghin mikeme, “Arazir kuraba ikarvaghamin ingan-garim, ka nan bizim. Ki uabi men arazir kuraba ikarvagh egh ivezir kuraba me daningam.” Egha ua kamaghin miġei, “Ekiam uabi uan gumamazibar araziba tuisiġham.” ³¹ Kamaghin, Godin ikia mamaghira itim, a tavın suiragh ivezir kuram a daningam, eghti gumazir kam guizbangira an atiatigham.

E nighnizir gavgavimın suiragh gavgavigham

³² Ia dughiar faragha ghuzim uam a ginighnigh, dughiar ia Akar Aghuimın angazangarim inigha nighnizir gavgavimın an itim. Dughiar kamın me osimtizir ekiaba ia garizima, ezi ia mizazir aviriba ini. Egha ia tuivigha gavgavizi osimtizir kaba ia dikabirazir puvati. ³³ Ezi dughiar maba me gumamazibar damazibar ia afima ia tuivav iti, ezi me dibovir akabar ia miġia egha paza ia gami. Egha dughiar mabar osimtizir kamagh gariba aterir gumaziba, ia men puegha me ko iti. ³⁴ Egha dughiar me ian marazi isa kalabus

10:30: Lo 32:35-36, Sng 50:4, 135:14, Ro 12:19 **10:31:** Lu 12:5

10:32: Ga 3:4, Fl 1:29-30, Kl 2:1, Hi 6:4 **10:33:** 1 Ko 4:9, Fl 1:7, 4:14, 1 Te 2:14 **10:34:** Mt 6:20, 19:21, 19:29, Lu 12:38, Ap 5:41, Fl 1:7, Je 1:2

gatizim, ia men kuarkuvigha egha deravira me gami. Ezi dughiar me ian biziba suiragha inigha ghuzim, ia pura men gara bar akuegha iti. Ia kamaghin guizbangira fo, ian bizir ia gin iniamiba Godin Nguibamin ia mizua ikia mamaghira iti.

³⁵ Kamaghin, ia arazir aghuir ia faragha amizibagh nighnigh, egh ia uan nighnizir gavgavir kam deragh an suiragh egh bizir kinimin min pura a makunan marki. Egh ia kamaghin damuva ivezir aghuir ekiam iniam. ³⁶ Ia Godin ifongiamin gin mangiva, egh bizir aghuir a fomira ia daningasa akam akiriziba, ia da inisi, egh ia tuivigh gavgafigh iki. ³⁷ Guizbangira, Godin Akinafarim kamaghin mikeme,

“Dughiar bar oveghevezimin gumazir izamim, a izam.

A bar zuamira izegham.

³⁸ Ezi nan damazimin derazir gumaziba, me nighnizir gavgavim nan iki, kamaghin me angamra ikivira ikiam.

Eghti men tav uan nighnizir gavgavim ategh akirim ragh

na gasaraghti,

eghti ki a gakueghan kogham.”

³⁹ Ezi eia, e gumazamizir akirim ragh God gasaragh ovengamiba pu. Bar puvati. E nighnizir gavgavim Godin iki egh ikirimirir aghuarir zurara itim iniamiba.

10:35: Mt 5:12, 10:32 **10:36:** Lu 21:19, Ga 6:9, Kl 3:24, Hi 6:12, 9:15, 12:1 **10:37:** 2 Pi 3:9 **10:38:** Ro 1:17, Ga 3:11 **10:39:** 1 Te 5:9, 2 Te 2:14, 2 Pi 2:20-21

E nighnizir gavgavim Godin ikiva tugh gavgavigham

11

(Sapta 11-13)

Nighnizir gavgavimın mingarim

¹ Nighnizir gavgavimın arazim a kamakın. E guizbangıra kamaghın fo, bizir aghuir God e daningasa mikemezi e dav zuai itiba, e guizbangıra da iniam. Egha e bar fo, bizir en damaziba ganizir puvatiziba, da guizbangıra gın otivam. ² Gumazir fomıra itiba, me nighnizir gavgavim Godin iti, ezi God me gakuegha, egha gumazir aghuiba me garisi.

³ E nighnizir gavgavim ikia, egha e fo, God uan akamın overiam ko nguazim ingarizi da otifi. Ezi kamaghın, e garir biziba, God bizir e ganighan koghamimın, bar dar ingari.

Abel ko Enok ko Noa, me nighnizir gavgavim Godin iti

⁴ Abel nighnizir gavgavim Godin ikia, egha bizir kam bagha God bagha ofa gami. An ofa Godin damazim bar deragha, egha Kenin ofa gafira. Abel nighnizir gavgavim Godin iti, ezi bizir kam bagha God Abelin bizir aghuir an a ganidim bagha ifonge. Ezi bizir kam kamaghın en aka, God a migia ghaze, a gumazir aghuim. Abel an are-megha gifa. Ezi an nighnizir gavgavir kamın a datirighın akamın gun e migiavira iti.

11:1: Ro 8:24-25, 2 Ko 4:18, 5:7 **11:3:** Stt 1:1, Sng 33:6, 33:9, Jo 1:3, 2 Pi 3:5 **11:4:** Stt 4:3-10, Hi 12:24, 1 Jo 3:12

⁵ Ezi Enok uaghan niġhnizir gavgavim Godin iti. Ezi bizir kam bagha God a inigha uan Nguibamin ghuavanabozi an aremezir puvati. Ezi gumaziba a buria, egha me an apizir pu. Puvati, God a inigha ghuavanabo. Godin Akinafarim ghaze, God tighar Enok iniamin dughiamin, an araziba bar Godin damazimin derazi an a bagha bar akonge. ⁶ Ezi gumazir niġhnizir gavgavim Godin itir puvatizim, a Godin ifongiamin gin mangan koghti an a bagh bar akongeghan kogham. Guizbangira, gumazir Godin boroghira mangasava amim, a niġhnizir gavgavim kamaghin iki, God a iti. Egh a niġhnizir gavgavim kamaghin iki, God deravira gumazamizir a buribagh ami.

⁷ Ezi Noa uaghan kamaghira niġhnizir gavgavim Godin iti. Ezi God bizir gin otivamibar gun a mikeme. Kar bizir Noa tighar ganamiba. Egha a niġhnizir gavgavim Godin akamin ikia, egha bizir kam bagha a kurir mamın ingari. Egha uan amuiroghboriba ko, me kurimin aven ghuzi bizitam me gasighasizir pu, ezi me deravira iti. Ezi Noan niġhnizir gavgavir kam, a nguazimin itir gumazamizir igharaziba bar, men arazir kuraba da aghurigha azenim gati. Noa niġhnizir gavgavim Godin itima, God bizir kamın a miġia ghaze, a nan damazimin bar gumazir aghuim. Ezi God bar gumazir niġhnizir gavgavim an itiba, a bar kamaghin me gami.

Abraham ko Sara niġhnizir gavgavim Godin iti

⁸ Ezi uaghan Abraham nighnizir gavgavim Godin iti. Egha bizir kam bagha God an diazir dughiamin, Abraham Godin akamin gin ghua, egha uan nguibam ataki. Egha a nguibar God a daningasa akam akirizimin ghu, kar guizin an nguibamra. Ezi Abraham fozir puvati, a managh mangam. Egha a nighnizir gavgavim ikia egha a zui. ⁹ A nighnizir gavgavim ikia ghua nguazir kam in apera, nguazir God fomira a daningasa akam akirizim. Egha a nguazir kam gaperagha mati nguibar igharazimin gumazim. An Averpenim gaperaghav iti, moghin Aisak ko Jekop uaghan uan averpenibagh aperaghav iti, gumazir kamning God nguazir kam ginighnigha egha uaghan akar kam aning bagha anakiri. ¹⁰ Abraham zurara nighnizir gavgavim ikia egha nguibar ekiar gavgavigha itir kam in ganasa egha muza iti. Nguibar ekiar kam, God uabira tuavir an ingaramibagh nighnigha egha a uabi an ingari.*

¹¹ Ezi Sara uaghan nighnizir gavgavim Godin iti. A guizbangin bar ghurigha boritam batan kogham. Egha a nighnizir gavgavim iti. Egha borim batamin gavgavim ini. Sara kamaghin nighnisi, "God na migia ghaze, 'Ni boritam batam,' egh akam akiri. Ki fo, God guizbangira mikeme." ¹² Kamaghin, gumazir kam Abraham a ghurigha egha aremeghasava ami, egha a ovavir borir

11:8: Stt 12:1-5, Ap 7:2-4

11:9: Stt 12:8, 13:3, 13:18, 18:1,

18:9, 26:3, 35:12, 35:27, Hi 6:17

11:10: Hi 3:4, 13:14, MAA 21:2,

21:10

* **11:10:** (11:10) Nguibar ekiar kam Jerusalem, a Godin Nguibamin iti. Ni Hibru 12:2in gan egh fogh.

11:11: Stt 17:19,

18:11-14, 21:2, Ro 4:21, Hi 10:23

11:12: Stt 15:5, 22:17, 32:12, Lo

10:22, Ro 4:18-19

aviribar afeziamin oto. Ezi an ovaviba otiva bar aviraseme, mati overiamin mikoveziba, o ongarimin dadarimin gigiba. Gumazitam da mengiva avegham.

¹³ Ezi gumazir kaba me nighnizir gavgavim Godin ikia ghua me ovengezir dughiamin tu. Ezi dughiar me nguazimin itim, me bizir aghuir God me daningasa akam akiriziba, da inizir pu. Puvati. Egha me tuivigha, mati bizir men saghuiamin itibar gari, egha bar akuegha dar gari. Egha aghumsizir puvatigha kamaghin migei, "E nguazir kam'in ikia, mati kantrin igharazimin gumazamiziba, egha iza dughiar otevimin nguazir kam'in iti."

¹⁴ E fo, gumazamizir kamaghin migeiba, me guizbangira kamaghin migia ghaze, me uari bagh nguibatam buriam. ¹⁵ Egha me nguazir me ategha izezir kamra ginighnighavira ikia, egha me uam an ghueghai. ¹⁶ Egha me uan nguazir ghurim ginighnizir pu. Puvati. Me nguazir igharazir iniasava amim, a bar deragha egha nguazir me ataghizim bar a gafira. A Godin Nguibamira. God me bagha nguibar kam akirizi a iti, eghti me an ikiam. Egha gumazir kaba kamaghin God migia ghaze, "Ni en God." Ezi, God men akar mikemezir kam'in aghumsighizir puvati.

¹⁷⁻¹⁸ Ezi God kamaghin Abraham ko akam akira ghaze, "Aisakin aven, nin ovavir boriba otivam." Egha dughiar God Abrahamin nighnizir gavgavim tuisighamimin, a kamaghin Abraham migei, "Ni uan otarir vamira misueghiva egh ofan min a

11:13: Stt 23:4, 1 Sto 29:15, Sng 39:12, 1 Pi 1:17, 2:11 **11:16:** Kis 3:6, 3:15, Mk 12:26, Ap 7:32, Fl 3:20, Hi 13:14 **11:17-18:** Stt 21:12, 22:1-14, Ro 9:7, Je 2:21-22

isi God daningigh.” Ezi Abraham nighnizir gavgavim Godin ikia, egha Aisak isa God daningasava ami. ¹⁹ Abraham kamaghin nighnisi, “Aisak aremeghti, God uan a damighti a ua dikavigham.” Ezi bar guizbangira, e bizir otozir kam, akar isin zuimin kamaghin a mikimam, Abraham Aisak ua mozinin a inis.

Aisak ko Jekop ko Josep nighnizir gavgavim Godin iti

²⁰ Kamaghira Aisak nighnizir gavgavim Godin ikia egha Jekop ko Iso akam akira ghaze, God gin izamin dughiamin, deravira gua damuam.

²¹ Ezi kamaghira Jekop a nighnizir gavgavim Godin ikia, egha an aremeghasava amir dughiamin, a Josepin otarimning migia ghaze, God deravira gua damu. Egha a uan fidizir zurara suiagha aruim gisin aviragha Godin ziam fe.

²² Ezi kamaghira Josep nighnizir gavgavim Godin ikia, egha dughiar an ovengamimin a kamaghin migia ghaze, Israelba gin kantri Isip ategh egh mangam. Egha me migia ghaze, me manmaghin an kuam damuam.

Moses nighnizir gavgavim Godin iti

²³ Ezi Mosesin afeziam ko amebam aning nighnizir gavgavim Godin ikia, egha dughiar amebam Moses batezimin, aning an garima a borir bar dirim. Aning atrivimin akam batoghan atiatingizir puvati, kamaghin amizi aning iakinir 3 plan a modo.

11:19: Ro 4:17-21 **11:20:** Stt 27:27-29, 27:39-40 **11:21:** Stt 47:31-48:20 **11:22:** Stt 50:24-25, Kis 13:19 **11:23:** Kis 1:22, 2:2, Ap 7:20

24 Ezi kamaghira Moses nighnizir gavgavim Godin ikia, egha dughiar a gumazimin otozimin, a me kamaghin a diponan aghua, Isipin Atrivimin guivimin borim. Puvati. 25 A kamaghin nighnisi, a dughiar otevimin agorogem bagh arazir kurabar arazimin gin mangan aghua. Egha a Godin gumazamiziba ko, osimtiziba ko mizaziba iniasa ifonge. 26 A ghaze, a Kraiss, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazimin ziam bangin, me paza a damuti an aghumsizim iniam. Bizir kam a bar bizir ekiam, egha a Isipin dagiaba ko kurukaziba ko biziba bar dagh afira. Egha a ivezir aghuir God gin a daningamim ginighavira ikia, egha a tughavavafi.†

27 Egha Moses nighnizir gavgavim Godin ikia egha a dikavigha Isip ataki. Isipin atrivim an aningaghe, ezi an atrivir kamın atiatir puvati. Guizbangira, e gumaziba uan damazibar Godin garir puvati. Ezi arazir kamra Moses a gami, mati a uan damazimningin Godin gani, egha bar gavgavigha a ghu. 28 Ezi Enselin Ovevem Inigha

11:24: Kis 2:10-12 **11:26:** Hi 10:34-35, 13:13 † **11:26:** (11:26) Migirigiar otevir kam, "Krais," an mingarim kamakin, "Gumazir God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim." Ezi gumazir Hibrun Akinafarim osirizim a nighnizir pumuning ikia ofa an osiri. An nighnizir farazim kamakin, Israelin gumazamiziba bar God uabi ua bagha me ginaba. A ghaze, Moses aghumsizim ini, egha God ingangarim damu, egh Israelbar akurvagham, God gumazamizir kaba me amisevezi, me Kraissin min iti. Ezi an nighnizir mam ua kamakin, Guizbangira Mosesin dughiamin, Kraiss Iesus otozir puvati. Ezi Moses amizir ingangarir kam, mati a Kraissin ziamrama aghumsizim ini. **11:27:** Kis 2:15, 10:28-29, 12:37, 12:51, 14:13, Ro 1:20, 1 Ti 1:17, Hi 11:1, 11:13 **11:28:** Kis 12:21-30

Izim, otarir ivariabav soghasava ami, ezi Moses Enselin arazir kam apirsi, a Israelba akam me ganiga ghaze, me sipsipin ghuzim isi uan tiar akaba bar dar aghefegh. Dughiar kamın Moses nighnizir gavgavim Godin ikia, egha arazir kam me ganingi, ezi tuavir kamın God Israelbagh Itazir Dughiamın Isar Ekiam gamizi, an oto.

Israelin aviriba, me pamten nighnizir gavgavim Godin iti

²⁹ Ezi Israelba me nighnizir gavgavim Godin ikia, egha me Ongarir Aghevim abigha a giregha mati me nguazir misingizimın zui. Ezi Isipba men gin zuima dipam me avarazi me dipam amegha ariaghire.

³⁰ Ezi Israelba me nighnizir gavgavim Godin ikiava, egha me 7 plan aruebar Jerikon nguibamın dagiar divazir ekiamın azenan a gighuagha arui. Ezi divazim bar akaraghire.

³¹ Ezi gumaziba isava akuir amizir mam, an ziam Rahap, a nighnizir gavgavim Godin ikia, egha a gumazir moga garir pumuningın akuragha aning inigha uan dipenimın ghu. Kamaghın amizi, God gumazamizir an akam batogheziba misoghezi, a me ko aremezir puvati.

³² Ki nighnizir gavgavimın eghaghanir aviriba ia mikemegha gifa, egh datirighın akar manam uam an gun ia mikimam? Ki ti Gidion ko Barak ko Samson ko Jepta ko Devit ko Samuel, ko Godin akam nigha izir gumazibar eghaghanimın mikimamin

11:29: Kis 14:21-31 **11:30:** Jos 6:12-21 **11:31:** Jos 2:1-21, 6:22-25, Je 2:25 **11:32:** Het 4:6-5:31, 6:11-8:32, 11:1-12:7, 13:2-16:31, 1 Sml 1:1-1 Kin 2:11

dughiaba puvati. ³³ Gumazir kaba me nighnizir gavgavim Godin ikia, egha me kantrin igharaz-iba ko misogha egha bar men midorozir gumaziba dikabini. Me arazir aghuim gamua, egha me bizir God me daningasa akam akiriziba ini. Egha me Laionbar akaba dikumi. ³⁴ Egha me avir dafabagh amizi da mungue. Ezi midorozir sababa itir gumaziba me me misoghasa amuava avenge, me men ara ghue. Egha me gavgavir ekiaba puvatigha, gin me gavgavim isi. Egha me midorozir gumazir gavgavibar otivigha, egha igharaz darazir modorozir gumaziba gintigha me misogha me abini. ³⁵ Ezi gumazir aremezir maba, me ua dikafi, ezi men amiziba ua me ini. Ezi apaniba gumazir maba kalabus gatigha, egha men mikarziagh asighasigha ghuav itima, me ariaghire. Men apaniba ghaze, me akirim ragh God gasaragham, eghtima me me ateghti me mangam. Ezi me men apanibar akaba batoke. Me ghaze, me aremegh, ua mozim'in dikavigh egh me ikirimirir aghuim iniam. Eghti ikirimirir igiar kam bar deragh nguazir kam'in ikirimirim bar a gafiragham. Kamaghin'amizi, apaniba me misoghezi, me ariaghire. ³⁶ Ezi apaniba marazi osimtiziba me garigha dibovir akabar me migia, me fozorogha egha senbar me ikia, me isa kalabusin me ariki. ³⁷ Apaniba dagiabar marazigh inifi. Egha maba, apaniba soba inigha egha men namnaba abizi me

11:33: Het 14:5-6, 1 Sml 17:34-35, 2 Sml 7:11, Dan 6:1-27 **11:34:** Het 15:8, 15:15, 1 Kin 19:3, 2 Kin 20:7, Dan 3:1-30 **11:35:** 1 Kin 17:17-24, 2 Kin 4:25-37, Ap 22:25 **11:36:** 1 Kin 22:26-27, 2 Sto 18:25-26, Jer 20:2, 37:15, 38:6 **11:37:** 1 Kin 21:13, 2 Kin 1:8, 2 Sto 24:21, Ap 7:58, 14:19

akuabagh iri. Marazi, apaniba mīdorozir sababar me mīsozima me ariaghiri. Ezi gumazir nighnizir gavgavim itir maba, me sipsipin iniba ko memen iniba, me inibar mīn da ikegha zui. Egha me onganarazibagh amua ikia biziba bar puvati. Ezi gumaziba osimtiziba ko mīzaziba me ganiga paza me gami. ³⁸ Nighnizir gavgavimīn itir gumazir kaba, men araziba bar dera, ezi nguazir kamīn gumaziba arazir aghuibar me damuan firin, egha men ikufi. Kamaghīn amizi me tintinbar ghua, gumaziba puvatizir danganibar ko mighsiaba puram arua, egha dagiar toriba ko nguazimīn aven itir mozibar aven iti.

³⁹ Gumazamizir kaba bar, nighnizir gavgavim Godin iti, egha ziar aghuiba Godin damazimīn da ini. Egha me nguazimīn itir dughiamīn, me bizir aghuir God me daningasa akam akiriziba me da inizir puvati. ⁴⁰ Me tizim bagha da inizir pu? God fomira bizir bar aghuim e bagha anekirizi a ikia bizir faragha itiba bar dagh afira. God kamaghīn nighnigha ghaze, gumazamizir faragha itir kaba deragh otogh en faragh mangan, an aghua. Puvati. E me ko uari inigh deravira ikiasa, a ifonge.

12

E Iesusin ganiva egh nighnizir gavgavimīn an ikiam

¹ Ezi gumazamizir fomira itiba, me ghuariamīn mīn e okarigha tuivaghav ikia, egha nighnizir gavgavimīn arazim en akakasi. Kamaghīn amizi,

bizir en tuaviba p̄rima e uan ivemarim der-
 agha a gamir puvat̄iziba, ko arazir kurar en
 suiraziba sara, e bar ada ataghragham. Egh
 e naviba gavgavigh egh e ivemarir ek̄iar God
 e bagha at̄izir kam̄in ivemaram. ² E Iesusra
 ganam, an en n̄ighn̄izir gavgavim̄in m̄ingarim,
 egh an en n̄ighn̄izir gavgavim̄in damighti, a ḡin der-
 aghv̄iram otogham. Iesus fo, a bar derav̄ira God̄in
 akam̄in ḡin mangi egh a ḡin bar derav̄ira ik̄iva
 bar akuegh mamagh̄ira ik̄iam. Egha a bizir kam̄
 ḡinighn̄igha egha gavgavigha ik̄ia egha os̄imt̄iziba
 atera ter ighuvim̄in ovenge. Gumazamiziba
 kamagh̄in n̄ighn̄igha ghaze, gumazir ter ighu-
 vim̄in ovengezim, a bar gumazir arazir kurabagh
 amim, egha aghums̄izir ek̄iam isi. Ezi Iesus
 aghums̄izim ḡinighn̄izir puvat̄igha, egha areme.
 Egha dat̄irigh̄in a God̄in agharir guvim̄in atrivir
 dabirabim̄in aperaghav̄ iti.

God e ak̄irm̄ighasa egha os̄imt̄iziba e gan̄idi

³ Ia bar deraghv̄ira Iesus ḡinighn̄igh. Gumazir
 arazir kurabagh amiba fom̄ira bar puv̄irama
 Iesusin apanim gami. Ezi a bar tugh̄a gavgafi.
 Ia bizir kam̄ ḡinighn̄igh egh tugh̄ gavgavighsi
 am̄rvagham mark̄i, egh uan n̄ighn̄izir gavgavim̄
 ataghragham mark̄i. ⁴ Guizbanḡira, ia arazir ku-
 ram ab̄inasava m̄idorozim gami, ezi m̄idorozir
 kam̄in ian tav ovegha ghuzitam̄ irezir puvat̄i.
⁵⁻⁶ Ia ti God̄ ian naviba gavgavim̄ dar an̄ingasa ia
 gan̄ingizir m̄iḡir̄iḡiaba da bak̄inighn̄ighiz, o? A ia
 dibora ghaze, ia an boribara, egha ghaze,

12:2: Fl 2:8, H̄i 1:3, 1:13, 1 Pi 1:11, 3:22 **12:3:** Jo 15:20, Ga 6:9

12:4: 1 Ko 10:13, H̄i 10:32-34 **12:5-6:** Jop 5:17, Snd 3:11-12

“Nan boriba, ia fo, Ekiam gumazir a ifongeziba a
 me akirmisi.
 Egh a gumazitam inigh egh uan borimın mın
 a diponıva,
 egh uaghan a fozorogham.
 Kamaghın, Ekiam ni akırsi bizitam ni damightıma,
 eghti ni kamaghın nighnighan marki, kar
 pura bizim.
 Egh uaghan osıman marki.”

⁷ Ia tuivigh gavgavigh, egh Godın amamangatıghti
 a ia akırmıgh. Osımtızim ia batoghti ia kamaghın
 fogh, mati afeziam uan boribagh amir arazimra,
 God uaghan ia gami. Borir manatam itima an
 afeziam anekirimızir pu? Puvati. ⁸ God uan
 boriba bar da akırmisi. Eghti a ia akırmıghan
 koghti, ia datırighın fogh, ia guizbangrama an
 boriba puvasi. Ia pura tuavimın otivizir boriba.
⁹ Ia bizir kam gınıghnıgh, en afeziar nguazimın
 itiba, e akırmızima e men ziaba fe. Kamaghın en
 duabar Afeziam, e bar guizbangıra an apengan
 ikıva egh angamra ikıvıra ikiam. ¹⁰ En afeziar
 nguazimın itiba, dughıar bar otevirar me ifongezı
 moghın en araziba akırmisi. Ezi God kamaghın
 nıghnisi, e guızın an damazimın zueghavıra itir
 arazimra inigh an mıraram otogham. Kam-
 aghın a en akırvaghasa, e akırmisi. ¹¹ Afeziam
 e akırmıghasa osımtızim e ganıngi, ezi e ghaze,
 osımtızir kam bar e itarazima e ikia bar akongezir
 puvasi. Egha en navir averiaba bar oseme. Eghti

12:7: Lo 8:5, 2 Sml 7:14, Snd 13:24, 23:13 **12:8:** Sng 73:15, 1 Pi
 5:9 **12:9:** Sav 12:7, Ais 42:5 **12:10:** Wkp 11:44, 1 Pi 1:15-16
12:11: Je 3:17-18

an e akırmıgh gıvaghtıma, an dagher aghuir en otivamibara kara: e Godın damazımın arazır aghuibara amuam, eghtı en navır averiaba amıragh ikıam.

E tuıvıgh gavgavıghsı agharıba kınkınam

¹² Eghtı ian agharıba gavgavıba puvatıgh egh pura guıghıv ikıtıma, ia da feghıva egh ingangarım damu. Eghtı ian suem aremegh pura ikıtı, ¹³ eghtı ia a feghıva tuavır aghuımın daruvıra ikı. Ia kamaghın damıghtı ian sueba bar ikuvıghan kogham. Puvatı. Ada ua deragham.

¹⁴ Ia, gumazamızıba bar me ko, dabırabır aghuım damuva, navır amırızımın arazım baghıva mıghıghvıra ingar agharıba kınkın. Egh ia uarı isı God danıngsı, egh Godın damazımın zuezır arazım bagh mıghıghvıra ingar. Gumazır Godın damazımın zuezır arazıba puvatızım, an Ekıamın ganın kogham. ¹⁵ Ia bar deraghvıra uarı bagh gan, ian tavırıgh egh ua Godın apangkuvir kam ateghan kogham. Eghtı ian tav ua temer ovızır mısozımın mın otogh osımtızıba Kraısın adarazır anıngan kogham. ¹⁶ Egh ian tav poroghamıba uarı bakıa uarı ko akur arazım damuan markı. Egh tav Iso fomıra amızır arazımın mın, God akırım ragh a gasaraghan markı. A uan afezıam Aısakın otarır ivarıamra, egh bızır aghuir avırıba inıam fıırın, egha dagher otevir vamıra bagha pura uan bızır aghuıba bar da isa uan dozımın agharım gatı. ¹⁷ Ia fo, a gın uamategha uan afezıamın bızır

12:12: Aıs 35:2 **12:13:** Snd 4:26, Ga 6:1 **12:14:** Sng 34:14, Ro 12:18, 2 Ko 7:1, Ef 5:5, 2 Ti 2:22 **12:15:** Lo 29:18, Ap 8:23, 2 Ko 6:1, Ga 5:4, Hı 3:12 **12:16:** Stt 25:29-34 **12:17:** Stt 27:30-40

aghuir kaba iniasa miġei. Ezi God ghaze, puvati. Iso bizir aghuiba iniasa zurarama aziava, egha a navim ġighan tuaviba puvati.

E Godin Nguibamin itir Jerusalem in otogha ġifa

¹⁸ Ia uan dafaribar suighamin biziba ia da bativizir puvati, mati Israelba fomirama ami. Me iza Sainain Miġhsiam in borogh in ikia, egha maburan avim ko mitarmer bar pizim in gara aminir bar gavgavim ko ¹⁹ sigham in ararem baragha egha gumazir mam in tiarim barasi. Gumazamiziba tiarir kam baragha egha bar atiatigha kamagh in Moses miġei, “E uam oraghan aghua.” ²⁰ Ia fo, God akar gavgavim me ganingizi ezi me bar an atiatigha baraghan aghua. Akar kam kamagh in miġei, “Gumazitam o asizitam miġhsiar kam in mangi puram an suiragham, eghti ia dagiaba isi a ginivightima an aremegh.” ²¹ Ezi bizir me ganizir kam me bar an atiatingi, ezi Moses uaghan atiatigha ghaze, “Ki uaghan bar atiatigha egha puvira nisi.”

²² Ia bizir kamagh in garitam in otozir pu. Puvati. Ia Saion in Miġhsiam ko God in zurara itim in nguibar ekiam in otogha ġifa, kar Jerusalem in nguibar God in Nguibamin itim. Egha ia tausen tausenpla enselba batifi, me uari akuvagha bar akuegħa iti. ²³ Ia God in borir ivariabar iviriar ekiam batogħa ġifa, kar God in Nguibamin itir Akinafarim in ziaba osirigha ġivazi darasi. Ia God in kam batogħa ġifa, a gumazamiziba bar araziba tuisighamin Jas. Ia, gumazir fomira God in

12:18: Ro 6:14, 2 Ti 1:7 **12:20:** Kis 19:12-13 **12:21:** Kis 19:16, Lo 9:19 **12:22:** Sng 68:17, Ga 4:26, Fl 3:20, MAA 5:11, 21:2, 21:10

12:23: Lu 10:20, Fl 4:3, Hi 11:40, MAA 13:8, 14:4

damazimîn deragha egha aremegha, egha bar deravıram otiviziba, ia men duaba batifi.* ²⁴ Ia Iesusra bato, abuir gumazir God ko en tighın itim, egha Akar Dikirızir Gavgavir Igiam gami. Egha ia Iesusın ghuzimîn otifi, a fomıra akar gavgavir dikirızir igiar kam gavgavim a danıngasa akavkini. Ezi ghuzir kamra akar aghuim e mikiri, egha fomıra Abelin ghuzim akam akunizi moghın amir pu. Puvati. Iesusın ghuzim akar bar aghuim akuri, ezi akar kam Abelin ghuzimîn akam gafira.

E deraghvıra uari bagh ganam

²⁵ Kamaghın, ia deragh gan, egh ia uan kuaribav konegh Gumazir Migeimîn akam baraghan aghuaghan marki. Fomıra nguazir kamın God akar gavgavim gumazamizibagh anıngi. Ezıma me an akam baraghan aghua, egha gın me uan arazir kurabar ivezir kuram gitazir puvati. Egha God datırighın uan Nguibamın ikia egha akar bar gavgavim e ganıngi. E akirim ragh a gasaragh egh e uan arazir kuramın ivezir kuram gitavıragham, o? Bar puvati. ²⁶ Fomıra itir dughiamın, Godın akam nguazim gamizıma mikimkızim an otos. Ezi datırighın a kamaghın akar dikirızim e ganıgha

* **12:23:** (12:23) E fo, Iesus, a Godın borir ivariam. Ni Hibru 1:6ın gan. Gumazir Hibrun akınafarim osirizim, dughiar avırıbar kamaghın mıgıa ghaze, God bizir aghuiba uan borir ivariabar anıngasa. Ni Hibru 6:12 ko 9:15ın gan. Judabar arazim kamakın, borir ivariabara uan afeziamın bizir avırıba isi. Ni Hibru 12:16ın gan. Akınafarir kam osirızir gumazim kamaghın mıgıa ghaze, God bizir aghuiba uan gumazamizıbar anıngasa egha me dibora ghaze, "Me Godın borir ivariaba." **12:24:** Stt 4:10, Hi 8:6, 10:22, 11:4, 1 Pi 1:2 **12:25:** Kis 20:22, Hi 2:1-3, 3:17, 10:26-29 **12:26:** Kis 19:18, Sng 68:8, Hag 2:6

ghaze, “Ki ua nguazim damighti mikimkizim an otoham, eghti nguazimra puvati, ki nguazim ko overiam virara kamaghira aning damigham.”

²⁷ God dughiatam uam a damuasa mikeme, kamaghin e fo, God nguazim ko overiam damuti mikimkizim aning batoghtima aning akongtima, bizir a ingariziba ua ikian kogham. Eghti bizir akongiva givaghan koghamiba, darara ikivira ikiam.

²⁸⁻²⁹ Bizibagh Ativamin Danganir e inizir kam, an akongan kogham. Kamagh amizi e danganir kam bagh an minabagham. E fo, en God mati avir puvira bizibagh asighasizim. Kamaghin ami, e an atiatingiva an apengan iki, egh an minabagh a uabi ifongezir arazimin gin mangi an ziam fam.

13

E vaghvagh igharaz darazigh ifuegham

¹ Ia Kraisin adarasi, ia vaghvagh uarigh ifongegh mamaghira iki, mati ia uan adarazigh ifongezi moghin. ² Ia nighnighiva, egh nguibar igharazimin gumaziba ian bighan izamin dughiamin, ia me inigh uan dipenibar mangi. Ia fo, fomira gumamazir maba ghaze, me gumazir kiniba isa uan dipenibar ghua egha men gari. Ezi gumazir me inigha izir kaba, me enselba. Me ghaze, me guizin gumazibar gari, ezi puvati, me enselbara gari. ³ Ia Godin gumamazir kalabusin

12:27: Sng 102:26, Mt 24:35, 2 Pi 3:10, MAA 21:1 **13:1:** Jo 13:34,
 1 Te 4:9, 1 Pi 1:22, 2 Pi 1:7, 1 Jo 3:11, 4:7, 4:20 **13:2:** Stt 18:1-8,
 19:1-3, Mt 25:35, Ro 12:13, 1 Ti 3:2, 1 Pi 4:9 **13:3:** Mt 25:36, Ro
 12:15, 1 Ko 12:26, Kl 4:18, Hi 10:34, 1 Pi 3:8

itibagh nighnigh, mati ia me ko kalabusin iti. Egh ia uaghan gumazir men apaniba paza me gamizibagh nighnigh. Ia fo, ia nguazir kamin ikiavira iti, ezi apaniba uaghan ti arazir kamra ia damuam.

⁴ Ia bar kamaghin fogh, gumazim ko amizim uaning ikia poroghamimning otozir arazim, a bizir bar aghuim, egha Godin damazimin dera. Ezi ia poroghamiba bar deravira uan arazibar gan. Eghti God gin ivezir kuram isi, gumazamizir uari bakiava akuiba ko afiar arazibagh amir gumazamiziba, me daningam.

⁵ Ia dagiar aviriba ikisi ifueghan marki. Ezi ia kamaghin nighnigh, bizir ia suiragha givazim, a ian tughtizir puvati. Ia fo, God kamaghin e mikemegha gifa,

“Ki ia ateghti bizitam paza ia damuan kogham.
Bar puvati.
Guizbangira, ki ia ateghan kogham.”

⁶ Kamaghin amizi, e gavgavim uan navibar aning egh mikim suam,

“Ekiam nan akurvazir gumazim, eghti ki atitighan kogham.
Gumaziba bizitamın na damighan kogham.”

E Iesusin gin mangisi aghumsighan kogham

⁷ Ia uan siosin gumazir apanibagh nighnigh, me fomira Godin akamin gun ia mikeme. Ia

13:4: 1 Ko 6:9, Ga 5:19-21, Ef 5:5, Kl 3:5-6, MAA 22:15 **13:5:** Lo 31:6-8, Jos 1:5, Mt 6:25, 6:34, Fl 4:11-12, 1 Ti 6:8 **13:6:** Sng 118:6
13:7: 1 Ko 4:16, Hi 6:12

men arazir aghuiba ko men ovevem ginighnigh. Egh men nighnizir gavgavimın arazim, ia uaghan an gın mangi. ⁸ Krais Iesusın arazim a fomira kamaghıra ikia datirighın ikia, egh a gın zurara kamaghıra ikiam. ⁹ Ia akar aghuimın mın zuir puvatızir akar igharaziba ateghti, da ian nighnizibagh asighasighti, eghti ia Godın gın zuir tuavir aghuim ataghraghan marki. Kamaghın deragh, e Godın apangkuvim amamangatighti a gavgavim en navir averiabar anıngam. Ezi dagheba apir arazim gavgavim en navir averiabar anıngan kogham. Ezi arazir kam gumazamizibar darorimın akurvazir puvati.

¹⁰ Ezi e Godın ofa gamir danganir mam iti. Ezi Judabar Averpenimın aven ofa gamizir gumazıba, God me anogoroghezıma, me ofa gamir danganir kamın dagheba aman kogham. ¹¹ Ofa gamir gumazir ekiabar dapanim, an asızibar ghuzim inıgha Bar Anogoroghezir Danganir kamın aven ghua, egha arazir kuraba gın amangasa ofa gami. Egha asızir kabar kuaba inıgha gumazamizıba itir naghın azenan ghua saghon a da tuezı da mıgiri. ¹² Kamaghıra, Iesus uaghan nguıbar ekiamın azenan mızazim ini. A ghaze, a uan ghuzimın gumazamizıbar amighti me Godın damazimın zuegh egh Godın gumazamizıbar otivıgham, ka-

13:8: Jo 8:58, Ef 4:14, Hi 1:12, MAA 1:4 **13:9:** Ro 14:17, Ef 4:14, Kl 2:4, 2:8, 2:16, 1 Ti 4:3 **13:10:** 1 Ko 9:13, 10:18 **13:11:** Kis 29:14, Wkp 6:30, 16:27, Nam 19:3 **13:12:** Mt 21:39, Jo 19:17-18, Ap 7:58

magħin an areme.* ¹³ Kamagħin amizi, e uaghan a bagħ nguibamīn azenan mangīva, egh a inizir aghumsizim e uaghan a iniam.† ¹⁴ E fo, nguazir kamīn e nguibar zurara ikia ititam itir puvati. Egha e nguibar gīn otivamim bagħa mīzuai. ¹⁵ Kamagħin, e Iesusīn ingangarimīn tuavimīn, e zurara ziar ekiam isi ofan mīn God daning mamaghira ikiam. Eghti en akar toriba zurara an ziam fi suam, an en Ekiam. ¹⁶ Egh ia arazir aghuibar gumazamizibar amu. Egh me bizir taba otevegħti ia bizir taba men akurvagħsi me daning. Ofan kamagħin gariba, God bar dagħ ifonge. Kamagħin amizi, ia arazir kabar amusi okinighnighan marki.

God e damuti e deravira ikiam

¹⁷ Ian gumazir dapaniba ian akurvasa egha zurara ian gari. Egh me gīn ingangarir me amiz-

* **13:12:** (13:12) Moses Osirizir Araziba ghaze, gumazamiziba Godin ofa damuasa inigha izir asiziba, ofa gamir gumaziba da api. Me asizir gumazamizibar arazir kuraba gīn amangsi, dugħiar ekiabar ofa gamiba, me dar aman kogħam. Ni Wok Pris 6:24 ko 24:30 ko 16:27in gan. Datirighin, ofan dugħiar ekiar kam, Iesus amizir ofan kam an danganim ini. Ni Hibru 9:7, 14in gan. **13:13:** Hi 11:26, 12:2, 1 Pi 4:14 † **13:13:** (13:13) Gumazir maba ti, Kraisin gīn zuir darazir amighi, me Moses Osirizir Arazibar aven itir dagħeba apir arazimīn gīn mangasa. (Ni ves 9in gan.) Ezi gumazir Hibrun akīnafirīm osirizim ghaze, Kraisin gīn zuir darazi, Judaba itir nguibabar ikian markiam. Me kamagħin nighnighan marki, Moses Osirizir Araziba me damuti, me Godin damazimīn zuegham. Puvati. Iesusīn ingangarimrama me zuegha gifa. Kamagħin amizi, me a ko ikisi aghumsighan kogħ, egh anarira gīn mangam. **13:14:** Mai 2:10, Fl 3:20, Hi 11:10, 11:16, 12:22 **13:15:** 2 Sto 29:31, Sng 50:14, 50:23, 69:30-31, Hos 14:2, 1 Pi 2:5 **13:16:** Ro 12:13, Fl 4:18, Hi 6:10 **13:17:** Ese 3:17, 1 Te 5:12, 1 Ti 5:17

ibar gun God ko mikimam. Kamaghin amizi, ia men akaba baragh egh men apengan iki. Egh ia kamaghin damuti, eghti me bar akuegh uan ingangarim damuam. Ia kamaghin damuan koghti, me osimtizim sara ian ganam, eghti bizir kam ian akuraghan kogham. ¹⁸ Ia e baghiva God ko mikimvira iki. E kamaghin bar fo, e dughiabar zurara arazir aghuibara amuasa bar ifonge. E uan araziba bar deravira da tuisigha arazir aghuibar gin ghua egha en navir averiaba osimtiziba Godin damazimin puvati. ¹⁹ Ki mighira ia gakaghor, ia na bagh God ko mikim suam, a nan akuragh na amadaghti ki zuamira ia bagh izam.

²⁰ Ki ia bagha God ko migei, Godin Navir Amirizimin Mingarim, a en Ekiam Iesus ovevem in a gamizi a ua dikafi. Iesus, Sipsipbar Garir Gumazir Gavgavim Itim, a uabi ofan min aremegha uan ghuzimin Akar Dikirizir Gavgavir kam, gavgavim a ganingizima, eghti a iki mamaghira ikiam. ²¹ Ezi ki ia bagha Godin kam ko migia kamaghin azangsis, a ian akuragh gavgavim ia daningti, ia arazir aghuiba bar dar amu, egh an ifongiamin gin mangam. Eghti Krai Iesusin ingangarimin tuavimin, a en navir averiabar aven ingarti, e a ifongezir arazibar amuam. Egh e zurazurara ziar ekiam a daning mamaghira ikiam. Bar guizbangira.

Akar abuananaba

13:18: Ap 23:1, 24:16, Ro 15:30, 2 Ko 1:12, Kl 4:3 **13:20:** Ais 55:3, Jer 32:40, Ese 37:26, Sek 9:11, Ro 15:33, 1 Ko 6:14, Hi 10:29, 1 Pi 2:25
13:21: Ga 1:5, Fl 2:13, 2 Te 2:17, 1 Pi 5:10

²² Nan adarasi, akar ki ia bagha osirizir kam, a ruarazir puvati. Kamaghin, ia nimira iki, egh akar ki ia naviba gavgaviba a dar aningasa osirizir kam, ia deraviram a baragh. ²³ Ki kamaghin ia mikimasa ifonge, me kalabusin en aveghbuam Timoti firi, ezi a ua kalabusin itir puvati. Egh a zuamira na bagh izegh, egh ga uaghara mangi ian ganam.

²⁴ Ia uan gumazir dapaniba ko Godin gumazamiziba bar me mikim suam, ki ghaze, God deraghvira me damu. Ezi Kantri Italin itir Kraisin adarasi uaghan akam ia bagha anemadagha ghaze, God deraghvira ia damu.

²⁵ Ki kamaghin God ko migia ghaze, Godin apangkuvim a bar moghira ia ko iki.

Godin Akar Aghuim; Akar Dikirizir Gavgavir Igiam

The New Testament in the Aruamu language of Madang Province, Papua New Guinea, 2004 Edition Nupela Testamen long tokples Aruamu long Madang Provins long Niugini long 2004

copyright © 2004 Pioneer Bible Translators and the Bible Society of Papua
New Guinea

© Faith Comes by Hearing

Language: Aruamu

Translation by: Pioneer Bible Translators

Godin Akar Aghuim in the Aruamu Language

This translation was produced by Pioneer Bible Translators, and was
published in 2004 by the Bible Society of Papua New Guinea.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the Pioneer
Bible Translators at www.pioneerbible.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in
any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual
words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2021-03-04

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

8f6beb37-6783-55d5-91ed-8321cc3f5eea